

Adliye Ceridesi

EYLÜL - 1929

ABONE ŞERAHİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300
Perakende olarak beher numarası		
	Kuruş	30

İSTANBUL
CEZRÎ MATBAA
1929

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

MÜNDERİCAT

RESMÎ KISIM

Kararnameler:

-- Adliye tevcihati.

Kanunlar:

- Ziraî kredi kooperatifleri kanunu
- Evrakı nakdiyenin ihtiyatlarile değiştirilmesi hakkında kanun
- Tapu kayıtlarından hukuki kıymetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dair kanun

Ş. D. kararları

- Hayvanat menşе şehadetnamelerinin tamga resmine tabi olup olmadığı hakkında.

Mütalâalar:

- Cezai mütalâalar.
- Aramızdan ebediyen ayrılanlar.

İstatistikler:

- Türk Temyiz mahkemesinin 927 - 928 seneleri zarfındaki faaliyetini gösterir istatistik
- 1928 senesindeki mahkûmiyetleri gösterir tablo

GAYRÎ RESMÎ KISIM

- Ceza Muhakemeleri Usulü kanununda zabıta makam ve memurlarının vazifeleri. AZİZ Bf.

Kararlar:

- Türk Temyiz Mahkemesi kararları.
- İsviçre federal mahkemesi kararları.

İLÂVE FORMALAR

- Hukuku ceza ve ilmi tıp. Dr. M. Hayrullah B.

m. n. lige aittir
1-2-930
Mahir

Adliye Ceridesi

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 8

Eylül 1929

Sayı: 86

RESMÎ KISIM

ADLIYE TEVCİHATI

karar numarası: 50

30 lira maaşlı Şabanözü sulh hâkimliğine Nevşehir aza mülâzimi
Mustafa Fadıl,

35 lira maaşlı Edremit müddei umumiliğine Bandırma aza mülâzimi
Edhem Reşat,

45 lira maaşlı Niğde müddei umumiliğine Memurin kanununun 37
inci maddesi mucibince Garbe nakli icap eden Ardahan müddei umumisi
Hüseyin,

45 lira maaşlı İzmir azalığına talebile Niğde müddei umumisi İzzet
Necmettin,

107

40 lira maaşlı İzmir müddei umumî muavinliğine talebile baş müddei umumî muavinlerinden Şükrü,

40 lira maaşlı İçel azalığına şayanı terfi Edremit müddei umumisi Mehmet Emin,

40 lira maaşlı Polatlı hâkimliğine talebile ve zatî harcirahile Gerede hukuk hâkimi İsmail Hakkı,

35 lira maaşlı Siğirtkent müddei umumiliğine talebile harcirahsız Tuzluca müddei umumisi Şinasi,

35 lira maaşlı Tirebolu hâkimliğine memurin kanununun 37 inci maddesi mucibince garbe nakli icap eden Bayburt hukuk hâkimi İbrahim Fevzi,

35 lira maaşlı Kocaeli müddei umumî muavinliğine ikinci derece hâkimlerden addedilen teftiş hey'eti birinci sınıf mümeyyizi BAHA,

35 lira maaşlı Haymana müddei umumiliğine Ankara hukuk mezunlarından Ragıp,

25 lira maaşlı Nevşehir aza mülâzimliğine mektebi kuzat mezunlarından Ahmet,

30 lira maaşlı baş müddei umumî muavinliğine İstanbul hukuk mezunlarından Niyazi,

25 lira maaşlı Denizli aza mülâzimliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından Nedim Kadri Beylerin intihaplarına ve aynı derecede bulunan Kelkit müddei umumisi Faik Beyle Mersin aza mülâzimi Cevdet Beyin bilmuvafaka becayışlerine karar verildi.

4 - 9 - 929

KANUNLAR

Ziraat Kredi kooperatifleri Kanunu

Kanun Numarası: 1470

Neşri tarihi : 5, 6, 929

Madde 1 — Kanunen şahsiyeti hükmiyeyi haiz olan ve yüz haneden ve nüfusu beşyüzden aşağı olmıyan bir veya birkaç köyle kasaba ve şehir çiftçileri ve mahsulâtı ziraiye müstahsilleri münhasıran işbu kanun ahkâmına tabi olmak ve şahsiyeti hükmiyeyi haiz bulunmak suretile köylerde gayri mahdud ve müteselsil mes'uliyetli ve şehir ve kasabalarda gayri mahdud veya ortaklık hissesinin beş misline kadar mahdud ve müteselsil mes'uliyetli olmak veyahut bu iki şekil mezcedilmek suretile en büyük mülkiye memurunun göstereceği mahallerde Ziraat Bankasının muvafakati ve İktisat Vekâletinin tasvibile ziraat kredi kooperatifleri teşkil edebilirler.

Madde 2 — Kredi kooperatiflerinin tesis, tescil, idare, salâhiyet, kârın nisbet ve sureti tevzii, murakabe ve tasfiye işleri, ortakların hakları ve borçları nümunesi Ziraat Bankasınca ihzar ve İktisat Vekâletince tasvip ve Heyeti Vekilece bir defaya mahsus olmak üzere evvelden tasdik olunacak formül dairesinde tanzim olunan esas mukavelenamesile tespit olunur. Ledelicap işbu mukavele nümunesinde münderiç şerait ve ahkâmın tadil ve tebdili, keza İktisat Vekilece icra olunur.

Madde 3 — Kredi kooperatifleri köylerde lâakal otuz, kasaba ve şehirlerde altmış aza tarafından ikinci maddede yazılı formül dairesindeki esas mukavelenamenin imza ve tescilini ve Ziraat Bankasının muvafakat ve İktisat Vekâletinin tasvibile resmen teşekkül etmiş addolunur.

Madde 4 — Kooperatife medyun olan ortaklar mahsullerini kooperatifin müsaadesini almadan satamazlar.

Borçlu ortağın malî vaziyetinde bozukluk olmadığı takdirde kooperatif işbu müsaadeyi reddedemez. Ortakların kooperatife olan borçları her nevi mahsullerinden imtiyazlı olarak tahsil olunur. Müsaadesiz mahsullerini satan ortakların kooperatife olan borçları yüzde on tazminatla

tahsil olunur. Ziraî kredi kooperatiflerine dahil bulunan ortakların iştirak hisselerile bunlara verilecek faiz veya temettüleri âzanın harice olan borçlarına mukabil haciz ve furaht edilemediği gibi hiç bir suretle ahara da terhin edilemez. Bu hisseler kooperatife merhun hükmündedir.

Madde 5 — Bir ortağın istifa veya ihracı halinde kooperatife olan borçları muacceliyet kespeder.

Madde 6 — İhraç edilen veya beş sene ortaklık yapmadan evvel esbabı mücbire tahtında naklimekân ıztırasında kalmaksızın istifa eden ortakların tediye ettikleri duhuliyeler, hisseler ve bundan mütevellit menafi kendilerine iade edilmeyerek şirketin ihtiyat sermayesine ilâve olunur. Beş seneden fazla ortaklık yaptıktan sonra kredi kooperatiflerinden her ne sebeple olursa olsun istifa eden ortaklara yalnız tediye ettikleri hisse miktarları iade olunur.

Madde 7 — Kredi kooperatifleri idare ve murakabe heyetleriyle diğer memurlarından zimmet, ihtilâs vazifelerini suiistimal ve sirkat gibi ef'ali irtikâp edenler, rapor, zabıtname, plançolarda ve hesabâtı sairede, defatir ve kuyudatta ve istikraz talepnamelelerinde gayri sahih malûmat itasile hakikati ketmedenler ve işbu kanun ve esas mukavele ahkâmına riayet etmeyenler Devlet memurları hakkında tatbik olunan cezalarla tecziye olunurlar.

Madde 8 — İşbu kanun ahkâmına tevfikân teşekkül edecek kredi kooperatifleri tediye, kabiliyetleri dahilinde yalnız Ziraat bankasından istikraz aktedebilirler.

Madde 9 — Ziraî kredi kooperatifleri Ziraat bankasının teftiş ve mürakabesi altındadır. Kooperatiflerce tutulacak defterlerin eşkâl ve envai ve bunların sureti kayıt ve istimallerini mübeyyin ve muamelâtı dahiyyeye müteferri talimatnameler ziraat bankası tarafından tespit olunur, İşbu kanunla esas mukavelenamesi ahkâmına mugayir harekâtta bulunan kredi kooperatiflerinin muamelâtına vaz'iyet ve İktisat Vekâletinin tasvibile şirketi fesh ve muamelâtını tasfiye etmek ziraat bankasının hukuku cümlesindendir.

Fesih ve tasfiyesine karar verilen kredi kooperatiflerinin borçları iktisabı muacceliyet eyler.

Madde 10 — Kooperatiflerin senetli matlubatı kooperatif meclisi idaresinin talebi üzerine tahsili emval kanunu mucibince tahsil olunur, Matlubatı mezkûre Ziraat bankasına devredildiği takdirde, Bankaca kendi matlubatı misilli tahsil olunur. Bu suretle vukubulacak tahsilât için alâkadarlara yüzde ikiyi geçmemek üzere takip ücreti verilir.

Madde 11 — Kredi kooperatiflerinin yapacakları ikraz muameleleri ortakların ameale ücretleri, tohumluk gübre, edviye ve sair levazımı ziraiye

ile küçük alâtı ziraiye ve çift hayvanatı tedariki gibi kısa vadeli istihsal masraflarının teminine münhasırdır. Bu hususat için gayri mahdud mesuliyetli köy kredi kooperatiflerinde bir ortağa ikraz edilecek meblağ beş yüz lirayı ve mahdud mesuliyetli kasaba ve şehir kooperatiflerinde bin lirayı tecavüz etmez. Şu kadar ki üçyüz liradan fazla hissesi olanlara kredileri müsait olmak şartile balâdaki hadlerin yüzde elli nisbetinde fazlasına kadar ikraz olunabilir. Ancak hini ikrazda hissesi iştirakleri derecesinde istikraza talip ortak var iken diğer ortak taliplere fazla ikraz caiz değildir.

Kredi kooperatifi teşekkül eden yerlerde Ziraat bankaları ancak yukarıda yazılı kooperatif ikrazatının maksat ve hadlerinden hariç olan ikraz muamelelerini yapabilirler.

Kredi kooperatiflerinin müteşekkil bulunduğu yerlerde bu teşekküllerin haricinde kalan kimselere Ziraat bankasınca aynı maksatlar için şahsî itibar üzerine doğrudan doğruya ikrazat icrası memnudur.

Madde 12 — Kredi kooperatiflerince ortaklarına ikraz olunacak meblağın faiz ve komisyonları ziraat bankalarının ziraî ikraz muamelelerinde tatbik ettiği faiz ve komisyon nisbetini tecavüz edemez.

Madde 13 — Kredi kooperatiflerinin üç yüz liradan fazla paralarının berayı muhafaza ziraat bankasına tevdi mecburidir.

Madde 14 — Kredi kooperatiflerinde bir ihtiyat sermayesi teşkili mecburidir. Bu sermaye :

- A - Âzanın duhuliyelerinden,
- B - Altıncı maddede mezkûr olduğu üzere ortaklıktan çıkarılan veya istifa edenlerin alakonulan hisse ve menafiinden mütehassıl meblağdan,
- C - Kredi kooperatifleri namına vaki olacak teberrüat ve Hükûmetçe verilecek tahsisattan,
- D - Her sene taayün edecek safi kazançtan tefrik olunacak yüzde elliden,
- E - Varidatı müteferrikadan teşekkül eder.

Fesih veya tasfiye olunan kredi kooperatiflerinin ihtiyat sermayeleri hiç bir sebep ve bahane ile ortaklara tevzi olunamaz. Harice düyunu olmayan kooperatiflerin ihtiyat sermayeleri İktisat Vekâletinin tasvibile aynı kaza dahilinde müteşekkil mücavir kredi kooperatiflerine devir veya o köyün umuru nafiasına sarf olunur.

Madde 15 — Kredi kooperatiflerinin idare masrafları bir sene zarfında ikraz olunan meblağın yüzde dördünü tecavüz etmemek üzere kooperatif Heyeti Umumiyelerince tayin olunur.

Madde 16 — Ortaklıktan istifa eden veya ihraç olunan ve vefât eden azanın bu tarihe kadar şirket muamelâtından tevellüt edecek mesuliyeti, şirketten kat'ı alâka ettiği tarihi takiben senenin hitamından itibaren iki sene devam eder.

Madde 17 — Hulûlû vadede kooperatife olan borçlarını bilâ mazeret tediye etmeyen ve kabili haciz emvali menkuleleri de bulunmayan medyunun, yoksa kefillerinin emvali gayri menkuleleri icra kanunu ahkâmına tevfikân fûruht olunur. Gayri menkulün kooperatif namına teferruğu halinde bedelleri borçlarına mahsup ve ortaklıktan alâkaları katolunur. Kooperatif namına teferruğ edilen gayri menkul bir sene zarfında ahara satılmaz. Bu müddet zarfında kooperatifin maafaiz ve masarif matlubu medyun tarafından tediye olunduğu takdirde teferruğ edilen emvali gayri menkule sahibine iade olunur.

Madde 18 — Kuraklık, dolu, seylâp, yangın, sarî ve müstevlî hayvanî ve nebatî, hastalıklar gibi afat sebeble miadında tahsil olunmayan kooperatif matlubatı Ziraat bankasının muvafakatile bir seneyi geçmemek üzere kredi kooperatiflerinin meclisi idarelerince kısmen veya tamamen tecil olunabilir.

Tecile tabi tutulmayan ve vadesinde ödenmeyen borçlardan eyyamı müteahhire için faizi asliye ayrıca yüzde üç ilâve olunur.

Madde 19 — Bir mintaka dahilinde teşekkül eden kredi kooperatifleri aralarında rabita ve münasebet vücûda getirecek menafii müşterekelerini müctemian istihsal ve temin eylemek üzere muvasala ve münakale itibarile müsait olan kaza ve vilâyet merkezlerinde mabdut mesuliyetli olmak üzere ziraat bankasının muvafakati ve İktisat vekâletinin tasvibile kooperatif birlikleri vücûda getirebildikleri gibi ziraî maksatlarla müteşekkil hususî ve mahdud mesuliyetli şirketlere de tediye edilen sermayelerinin yüzde yirmisini tecavüz etmiyecek miktarda bir hisse ile iştirak edebilirler.

Madde 20 — İşbu kanuna tevfikân teşekkül eden kredi kooperatifleri müsaadat ve muafiyatı atiyeden istifade ederler:

1) Kredi kooperatiflerinin bilûmum muameleleri kazanç ve muamele vergilerinden muaftır,

2) Kooperatiflere ait sermaye ve ihtiyat akçeleri vergi, resim ve harçtan müstesnadır,

3) Kooperatiflerin ikraz, istikraz, tevdiat ve sair bilcümle muamelâtına müteallik evrak ve senedat ve sair vesaik ve kuyudat ve muhaberatı ve devairi resmiyeye verecekleri arzu halleri pul resminden muaf olduğu gibi posta ücretine ve bir gûna harç ve resme de tabi değildir.

4) Kooperatiflerin kuyut, delatir vehulâsai hesabiyelerile sair evrak, senedat ve taahhütnameleri köylerde İhtiyar Heyetlerince ve şehir ve kasabalarda Noterlerce bilâ harç ve resim tasdik olunur.

Madde 21 — Kooperatiflerin ana bankası muamelâtını ifa ettiği müddetçe Ziraat Bankası müraselâtı nakdiyesi posta ücretinden muaftır.

Madde 22 — İşbu kanunla, itibarı ziraî birlikleri hakkındaki 29 mart 1340 tarihli kanun ahkâmı mülğadır.

Madde 23 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 24 — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Heyeti Vekile memurdur. 1-6-1929

Evrakı nakdiyenin ihtiyatlarla değiştirilmesi hakkında Kanun

kanun numarası: 1514

Neşri tarihi: 9-6-1929

Madde 1 — Eskimiş ve yıpranmış evrakı nakdiyeler, aşağıdaki şartlar dairesinde ihtiyatlarla değiştirilir.

A) Çerçeve dışındaki eksikler itibara alınmaz.

B) Çerçeve içindeki parçalar iki aynı numarayı veya imza ile bir numarayı havi oldukça kabul edilir, Ancak bu takdirde ufkî ve şakulî yüz müsavi haneye taksim edilmiş bir kabarite tatbik olunarak yarıdan fazla eksilen hanelerin herbiri için kıymetten yüzde bir indirilir.

C) Kalan parça bir varakai nakdiyenin yüzde onu ve bundan aşağı olursa imza ve numaraları bulunsa dahi kabul edilmez.

Madde 2 — Değiştirme şekilleri Maliye vekâletince yapılacak bir talimatname ile tayin olunur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun icrasına Maliye vekili memurdur.

2 - 6 - 1929

Tapu kayıtlarından hukukî kayımetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dair kanun

kanun numarası : 1515

Neşri tarihi : 9-6-1929

Madde 1 — Tapu defterlerinde mukayyet olup ta gayri resmî surette aharın mülkiyetine geçen ve kanunu medenînin meriyeti tarihine kadar müsakkaf ve bu hükümde bulunan bağ ve bahçe ve yahut arsaların on beş, diğer arazinin on sene malik sıfatile, nizasız ve hüsnü niyetle tasaruf altında bulundurulmaları zilyetleri namına tapu dairesince tescil ile Tapu senetleri verilir.

Şu kadar ki kayıt tarihinden itibaren üç sene zarfında alâkadarların mahkemeye müracaatla birinci fıkradaki iktisap sebepleri aleyhine dava açmağa salâhiyetleri vardır.

Madde 2 — Aralarında tedavüle istinat etmeksizin, bir gayri menkul için, iki veya daha ziyade kimseler namına Tapuda kayıt yapılmış olduğu görülür ise kayıtlarına muvakkat şerh verilerek nihayet iki ay zarfında mahkemeye müracaat etmek için kendilerine tebligat icra olunur. Bu müddet içinde mahkemeye müracaat edilmediği takdirde tapu memuru hangisinin malik olması lâzım geldiği hakkındaki noktaî nazarını izah ederek keyfiyetin karara raptını resen mahkemeden talep eyler. Bu kabil davalardaki harç ve masraflar tecil edilerek ileride haksız çıkan taraftan istifa olunur.

Madde 3 — Birinci madde mucibince alâkadarlarının müracaatı üzerine tapu dairelerince tetkikat keyfiyetinin ne suretle icra olunacağı ve bu kanunun diğer maddelerinin tapu dairelerince tatbiki sureti bir nizamname ile tayin edilir.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu kanun hükümlerini icraya Adliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

2 - 6 - 1929

Ş. D. KARARLARI

Hayvanat için verilmekte olan menşe şهادetname-
lerinin damga resmine tabi olup olmadığı hakkında

Maliye ve nafıa

Dairesi No. 97

Karar No. 94

Köylüler tarafından sevk ve ihraç edilmekte olan hayvanat ve meva-
dı hayvaniye için mahalle veya köy ihtiyar heyetleri ile memurini baytari-
yenin vermekte olduğu menşe ve sağlık şهادetnamelerinin pula tabi olup
olmadığı hakkında Maliye Vekâletile mütehaddis ihtilâfın halli için İkt-
tisat Vekâletinden Başvekâlete yazılıp Şurayı Devlete havale buyurulan
17 teşrinievvel 1928 tarih ve 32183 - 38 numaralı tezkere teferrüatı ile
birlikte dairemizde mütalea olundu. Vekâleti müşarünileyha: filvaki Dam-
ga kanununun on birinci maddesinin elli altıncı bendinde menşe ve mah-
reç şهادetnamelerinin elli kuruşluk pula tabi olduğu muharrer ise de,
mezkûr kanunun otuz ikinci maddesinin yirmi numaralı bendinde sarî
hastalıkların sirayetini men için dairesince tanzim olunan bilumum evra-
kın puldan muafiyeti mutlak bir surette tasrih ve ilâveten eski Damga
kanununda da menşe şهادetnamelerine üçer kuruşluk pul ilsakı mûnderiç
olduğu halde mûmasili mutlak bir muafiyetten dolayı bu kabil evrakin
resinden istisna edilmesine ve 14 mayıs 927 tarihinde neşrü ilân ve 14
ağustos 1927 tarihinde mer'iyete vazedilen Hayvanların Sağlık Zabıtası
hakkındaki kanunun yirmi dokuzuncu maddesinde menşe şهادetnamele-
rinin puldan muafiyeti tasrih olunmasına binaen bu kabil vesaikin muafi-
yeti metni kanuna muvafık olduğu gibi köylünün mübrem bir ihtiyacını
def için satılmak üzere kasabaya getireceği bir kuzu veya bir koyun
derisi hakkında kariye muhtar ve heyeti ihtiyariyesinden Hayvanlar
Sağlık Zabıtası Kanunu mucibince almağa mecbur olduğu menşe şeha-
detnamesinin elli kuruşluk pula tabi tutulması iktisadî icabat ve ruhu
kanun noktai nazarından nakabili tecviz bulunduğu ve esasen muhalif ve
muarız hükümler karşısında dahi, umumî kanunlar hususî kanunları ilga
edemiyeceğinden Hayvanlar Sağlık Zabıtası kanununun yirmi dokuzuncu
maddesi mülga olmayacağı gibi kanunların yeniliği ve eskiliği tarihi neşir

ve ilânlarına göre değil ve fakat mer'iyet tarihlerine nazaran tayin edileceğinden muafiyet lüzumunun bu cihetten de sabit bulunduğu noktai nazarı sert ve müdafaa etmektedir. Maliye Vekâleti celilesi ise, 28 haziran 1928 tarihinde mevkii mer'iyete konulan 28 mayıs 1928 tarih ve 1324 numaralı damga kanununun hayvanların sağlık zabıtası hakkında Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik buyurulmuş olan 14 mayıs 1928 tarih ve 234 numaralı kanundan muahhar bulunduğu cihetle mezkûr kanunun 29 uncu maddesinde muharrer menşe ve sağlık şehadetnamelerinin pula ademi tabiiyeti hakkındaki muafiyet bittabi nazarı dikkate alınarak ona göre damga kanununun 71 inci maddesinde zikrolunan damğa muafiyetlerinden maada bilûmum muafiyetleri ilga etmiş ve yalnız 32 inci maddenin 20 inci bendinde muharrer muafiyeti tesbit eylememiş olduğu cihetle ait olduğu daireler tarafından her nevi sarî hastalığın men'i sirayeti için tanzim ve teati olunacak evrakın damga resminden muafiyeti ve bunlardan maadasının damga resmine tabiiyeti derkâr bulunduğu mütaleasını dermeyeran eylemektedir.

İcâbı ledilmüzakere: İhtilâfa mevzu teşkil eden esas mesele, hayvanlar ve mevaddı hayvaniye hakkında alınması lâzım gelen menşe ve sağlık şehadetnameleri için, pul ve resim hususuna mütedair, iki kanunda mevcut ahkâmın yani, hayvanların sağlık zabıtası hakkındaki kanunun 29 uncu maddesile damga kanununun 11 inci maddesinin 48 ve 56 ncı bentlerindeki ahkâmın tearuz halinde bulunup bulunmadığı keyfiyetinin hallinden ibaret olduğu anlaşılmış ve ledettetikik, menşe ve sağlık (sıhhat) şehadetnamelerinin resme ve pula tabi olmadığını mübeyyin mezkûr 29 zuncu madde (bulaşık hayvan hastalıklarına karşı tehaffuzî tedbirler ve memleket içinde hayvanların nakli ve ticareti) unvanını haiz beşinci fasla dahil ilk madde ve kanun, unvanı delâletile ithal ve ihraç ve sevk hususunda hayvanların sağlık zabıtasını tanzim ve temin etmesine ve bilhassa, insanlar ve hayvanlar hakkında vezaifi devletten olarak ifa edilen zabıtai sıhhiye keyfiyeti hastalıkların sirayeti hasebile, memleket ve millet ve hatta cihan ve beşeriyetle alâkadar ve bütün medenî devletler nezdinde müşterek hayatî ve insanî bir vazife gibi telâkki ve kabul edilmesine binaen ancak bu hususa dair olan menşe ve sıhhat şehadetnamelerinin damga kanununun yedinci muafiyetler faslında münderiç ve «..... sarî hastalıkların sirayetini men için dairesince tanzim olunan bilûmum evrak» metnini muhtevi 32 inci maddesinin 20 numaralı bendinin hüküm ve şumulüne dahil işbu kanunun 11 inci maddesinin 48 ve 56 ncı bendleri ise böyle bir maksadın gayri ticarî hususâtı istihdaf eden şehadetnameler ile menşe ve mahreç şehadetnamelerinin tabi olduğu ahkâmı natık bulunduğu ve neticeten hayvanların sağlık zabıtası hakkındaki kanunun 29 uncu maddesi ahkâmile damga kanununun 11 inci maddesinin 48 ve 55 numaralı bendleri ve 32 inci maddesinin 20 numaralı bendi ahkâmı arasında tearuz vaki olmadığı ve bu sebeple kanunların fesh ve ilgası cihetlerine tevcih ve teşmil edilen noktai nazarın tetkikine lüzum hasıl olmadığı ve İktisat Vekâletinden celbedilen memuru mahsus tarafından verilen izahatta da tereddüdün, bu

318

bapta verilmekte olan eski evrak serlâvhasındaki ve menşe şehadetname-leri tabirlerinden münbais olduğu ve vesaiki mezburenin bu gibi iltibasa mahal bırakılmayacak surette yeniden tabi ve tevzi edileceği ifade edilmesine nazaran bu cihetten de tereddüdün zail olacağı mütalâa edilmiştir. Şurayı Devlet kanununun 77 inci maddesinin 7 inci bendi mucibince keyfiyetin bir kere de heyeti umumiyece tetkiki zımında evrakın riya-seti celileye takdimi 27 - 10 - 1929 tarihinde tezekkür kılındı.

Heyeti Umumiye Mazbatası

250

226

Maliye ve Nafia dairesinin 27 teşrinievvel 1928 tarihli ve 97 - 94 numaralı işbu mazbatası Heyeti umumiyede mütalâa olundu.

Hayvanat ve mevaddı hayvaniye için köy ihtiyar meclislerle memurini baytariye tarafından verilmekte olan menşe ve sağlık şehadetnamele-rinin damğa resmine tabi olup olmadığı hakkında Maliye ve İktisat Vekâletleri arasında tehdâdüs eden noktai nazar ihtilâfı üzerine mezkûr şehadetnameler damğa kanununun muafiyete dair faslının 32 inci madde-sinin 20 numaralı fıkrasına dahil olmasile ihtilâfı vakia mahal bulunmadı-ğına dair dairei müşarünileyhaca müttahaz karar muvafık görülmekle beraber kanunu mezkûrun on birinci maddesi şumulüne dahil bulunmayan salıfûzzikir şehadetnamelerin Türkiye haricine gönderilen mevaddı ti-cariye menşe şehadetnamelerine ait olan 11 inci madde ile vaki iltibası izale edebilecek bir surette isimlerinin de tebdili münasip mütalâa kılın-mış olduğundan bu dairede ifayi muamele olunmak üzere Maliye ve İkti-sat Vekâletlerine tebligatı lâzıma icrasına 28 teşrinisani 1928 tarihinde müttefikan karar verilmiştir.

716

MÜTALEALAR

CEZAÎ MÜTALEALAR

Sinop Müddei umumiliğine tebliğ edilmiştir.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 153 üncü maddesinde; Cümhuriyet müddei umumi her hangi bir suretle bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hale mutali olur olmaz hukuku amme davası açmağa mahal olup olmadığına karar verilmek üzere hemen işin hakikatini araştırmağa mecburdur» denilmesine göre hazırlık tahkikatı yapmak zarurîdir. Yalnız mezkûr kanunun 344 üncü maddesinde münderiç hallerde zarar gören kimsenin şahsî dava açmak suretile suçu doğrudan doğruya takip edebileceği ve 350 inci mad-

desinde de şahsî davanın bu hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtipliğine yapılacak bir beyan ile veya karar hâkimine verilecek bir istida ile açılacağı muharrer bulunmasına göre 344 üncü madde de yazılı suçlardan dolayı ve gene mezkûr kanunun 205 inci maddesinde yazılı üç halde iddianameye ve son tahkikatın açılması kararına hacet kalmaksızın sulh mahkemeleri huzurunda doğrudan doğruya duruşma yapılabilceğine nazaran ahvali mezkûrede hazırlık tahkikatı yapılmasına mahal olmadığı beyan olunur.

5-9-929.

Bartın Müddei umumiliğine Tg. E.

Hâkimler kanununun 25 inci maddesinde hâkimler hakkında tahkikat yapacak zatın müstantik sıfat

ve salâhiyetini haiz olduğu ve tahkikatın usulü muhakematı cezaiye-ye tevfikân icra edileceği musar-

rah olmasına nazaran bu gibi tahkikat işlerinde müstantiğin yanında bir zabıt kâtibinin bulunması mecburiyetine dair olan ceza muhakemeleri usulü kanununun 180 inci maddesine tevfikan muamele yapılmak icap eder.

4 - 9 - 1929

kars müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 182 inci maddesi zabıta makam ve memurlarının müstantik tarafından emredilen tedbirleri ve araştırmaları icra ile mükellef olduklarını beyandan ibaret olup ayrıca hususî bir hüküm ihtiva etmesine binaen zabıt ve arama keyfiyetleri hangi makam ve memur tarafından yapılırsa yapılsın faslı mahsusundaki ahkâma tabidir.

90 ve 97 inci maddelerin ilk fıkralarında yazılı olduğu üzere zabıt ve aramağa karar vermek salâhiyeti hâkimindir ve hâkim tabirinden maksat ta müstantik, sulh hâkimi mahkemei asliye ve sair hakkı kazayı haiz olanlardan ibarettir, tehirinde mazarrat görülmesi hasebile Cümhuriyet müddei umumileri ve zabıta memurları tarafından yapılan zabıt ve arama hallerinde esas itibarile hâkimin tasdikine ihtiyaç yoksa da yalnız 90 inci maddede gösterildiği veçhile hâkimin kararı

olmaksızın yapılan zabıt muamelelerinde alâkadar şahıs veya bunun mümeyyiz olan kimselerinden biri hazır bulunmadığı veya bunlardan biri hazır bulunup ta zabıt muamelesine açıkça itiraz ettiği takdirde zabıt muamelesi yapan memurun bunu üç gün içinde hâkime tasdik ettirmesi mecburidir.

Şu kadar ki 182 inci maddesinin bahşeylediği salâhiyete binaen müstantiğin verdiği emirle zabıta makam ve memurları tarafından yapılan zabıtların müstantiğin bir kararına müstenit olmasına göre ayrıca tasdike lüzum yoktur.

Zabıt muamelesinin hukuku amme davasının ikamesinden evvel veya sonra olmasına nazaran karar vermek salâhiyetinin hangi hâkimlere ait olduğu maddede açık olarak yazılı bulunduğundan bu cihet hakkında ayrıca mütalâa beyanına mahal görülmemiştir.

5-9-929

Aydın müddei umumiliğine Tg. E.

Türk ceza kanununun 444 üncü maddesinde davadan vaz geçmek hükümden sonra dahi makbuldür. Bu halde hükmün icrasından ve

cezanın neticelerinden sarfı nazar olunur. Denildikten sonra son fıkrasında karı kocadan birinin ölümü davayı iskat edeceğinin yazılması

karı veya kocadan birinin ancak hükümden evvel davayı iskat edip hükümden sonra vukuunda hükmün icrasına mani olmayacağı zehabını tevhit edecek mahiyette bulunmuş ise de vazii kanunun kastı vefat vukuunda feragat halinde olduğu gibi hükmün icrasından ve cezanın neticelerinden sarfı nazar olunmasından ibaret bulunmasına ve ceza

kanunumuzun me'hazi olan İtalya ceza kanununun 358 inci maddesinde bu cihetin daha vazih olarak ölümün şikâyetten feragat halinde tutulacağı kaydedilmiş olmasına göre karı kocadan birinin vefatı vukuunda feragatte olduğu gibi hükmün icrasından ve cezanın neticelerinden sarfı nazar olunması iktiza edeceği beyan olunur,

9 - 9 - 929,

Vezirköprü müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 206 inci maddesine tevfikân duruşma günü reis tarafından tayin olunduktan sonra 207 inci maddede tasrih edildiği veçhile icap eden celpnamelerin yazılarak tebliğ edilmesi ve suçun subutuna yarayacak eşyanın mahkemeye verilmesi ve muktazi sair tebligatın ifası gibi

duruşma hazırlığının müddei umu- miler tarafından yapılması lâzım geldiğine göre mevkuflu veya müstacel hususlarda şahitlerin ba mü- zekkere celbedilip edilmeyeceğinin tayin ve takdirine salâhiyetleri derkârdır. O dairede muamele ifası mütemennadır.

16 - 9 - 929

Rize müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 118 inci maddesinin son fıkrasında (kefaletin miktar ve nevini takdir hâkimindir) denilmesine göre mezkûr maddede gösterilen kefaletin neveleri tahdidî mahi-

yette değildir. Binaenaleyh kefil olacak muteber kimselerin behemehal mal iraesî suretile teminat vermeleri şart olmayıp hâkimin tayin ve takdir edeceği nevi ve miktarda usulen kefalet vermesi kâfidir.

18 - 9 - 929.

Sinop müddei umumiliğine Tg. E.

Gaip olan maznun namına duruşma da kabul olunabileceği ceza

muhakemeleri usulü kanununun 273 üncü maddesindeki kanunî hı-

simlarından maksat; Türk ceza tasrih ve tadat edilen akrabadan kanununun 259 uncu maddesinde ibarettir.

25 - 9 - 929.

Kastamonu müddei umumiliğine Tg. E.

Kaçakçılık vak'alarından dolayı yapılacak aramaların 1-8-929 tarihinde mevkii meriyete giren kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki 1510 numaralı kanunun ikinci faslını teşkil eden hususî hükümler

dairesinde yapılması icap ettiğinden bu kabil ahvalde ceza muhakemeleri usulündeki arama hükümlerinin tatbikine mahal olmadığı mütalâaten beyan olunur.

25 - 9 - 929,

Mustafa Sabri B.

« Mustafa Sabri B. Musa Saffet Elendinin oğlu olup
Tehinde velayet etmektedir. Tercümesi hali bervechi atidir;
Bilâs müstahzârî: Mustafa Sabri Bey 4 Temmuz 929 ta
at ve kâğıtında: Mustafa Sabri Bey 4 Temmuz 929 ta »

Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar

Mehmet Hidayet B.

Gümüşane Asliye mahkemesi reisi Mehmet Hidayet B. eylül 929 tarihinde irtihal eylemiştir. Merhumun tercümei hali berveçhi atıdır:

« Emin Ağa oğlu Mehmet Hidayet B. Ankarada 1290 senesinde doğmuş olup iptidaî tahsilini gördükten sonra 320 senesinde heyeti mümeyyizece icra kılınan imtihanâ âlâ derecede şهادetname almıştır. Mumaileyh 10 haziran 307 tarihinde Ankara mahkemesi müddei umumiliği kalemi mülâzimliğine devamla müteaddit zabıt kitabetlerine tahvili memuriyet etmiş ve Ankara istinaf mahkemesi zabıt kâtipliğinden terfian Halep merkez bidayet mahkemesi aza mülâzimliğine ve Zor sancağı bidayet mahkemesi müstantikliğine ve Kozan ve Palo kazası müddei umumî muavinliğine ve Ercis kazası bidayet mahkemesi riyasetine ve Palo kazası riyasetine ve Bitlis istinaf azalığına ve Siirt ceza riyasetine ve bidayet hâkim muavinliğine ve istinaf müddei umumiliğine ve Elaziz cinayet azalığına ve divanı harbi örfî müddei umumî muavinliğine ve Düyunu umumiye müdiriyesi umumiyesi hukuk müşavirliğine tayin kılınmış ve 25 nisan 926 tarihinde gümüşane mürettepasliye mahkemesi riyasetine tayin edilmiştir.

Mumaileyh gümüşane riyasetinde bulunduğu sırada ehliyetine binaen bir kıta takdirname ile taltif edilmiş idi.»

Mustafa Sabri B.

Bitlis müstantığı Mustafa Sabri Bey 4 temmuz 929 tarihinde vefat eylemiştir. Tercümei hali berveçhi atıdır:

« Mustafa Sabri B. Musa Saffeti Efendinin oğlu olup

1296 senesinde Siirtte doğmuş ve mahalli mezkûr mektebi rüşdisinde tahsil etmiş ve müstantiklik imtihanına girerek âlâ dereceden müstantiklik şهادetnamesi almıştır.

14 kânunusani 330 dan 15 mayıs 331 e kadar Garzan zabıt kâtipliğinde, 11 ağustos 331 den 28 şubat 331 e kadar Siirt zabıt kâtipliğinde ve 20 kânunusani 331 den 11 ağustos 336 ya kadar Garzan, Kulp, Hayzan, Mutki, Sasun başkitabetlerinde ve 20 teşrini sani 336 dan tarihi vefatı olan 4 temmuz 929 tarihine kadar Muş, Bitlis asliye ve Divanı harp müstantikliklerinde bulunmuştur.»

Âdil Bey

« Sındırgı müstantığı Adil B. 22 ağustos 929 tarihinde müntehiren vefat eylemiştir. Tercümei hali berveçhi atidir:

Adil B. Süleyman ağanın oğlu olup 1300 tarihinde Piriştinede doğmuş ve mahalli mezkûr iptidai ve rüşti mekteplerinde okumuş ve müstantiklik imtihanına dahil olarak âlâ dereceden şهادetname almıştır.

15 teşrini evvel 335 ten 4 teşrini sani 338 e kadar Sındırgı bidayet azalığında ve 1 temmuz 339 dan 22 ağustos 929 tarihine kadar Sındırgı müstantikliğinde bulunmuştur.

İslâv ve Arnavut lisanlarına vakıf idi.»

Adliye Ceridesi merhumlara mağfiretler temenni ve kerdide ailelerine taziyet beyan eyler.

ms

İSTATİSTİKLER

Türk Temyiz Mahkemesinin 1927-1928 seneleri
zarfındaki faaliyetini gösterir

İSTATİSTİK

Devair	1927 senesi mesaisi						
	927 senesi varidesi			927 senesi sadırası			
	1927 senesine Müdevver	1927 senesinde varide	Varide yekünü	Devair tevzi olunan	Karara rapt olunan	Mahallerine iade olunan	Sadira yekünü
Birinci Hukuk	446	11450	11896	929	7853	154	8936
İkinci Hukuk	2	6794	6796	1187	5433	175	6795
Üçüncü Hukuk	3088	17663	20751	939	19534	180	20653
Dördüncü Hukuk	—	—	—	—	—	—	—
Ticaret	—	—	—	—	—	—	—
Birinci Ceza	184	6901	7085	—	7068	17	7085
İkinci Ceza	7962	28317	36279	372	20803	121	21296
Üçüncü Ceza	2995	21709	24704	—	18154	698	18852
Dördüncü Ceza	—	—	—	—	—	—	—
YEKÛN	14677	92834	107511	3427	78845	1345	83617

Devair	1928 Senesi mesaisi							
	928 Senesi varidesi			928 Senesi sadırası				1929 Senesine devr olunan
	1927 senesinden Müdevver	1928 Senesinde varide	Varide yekûnu	Devaire tevzi olunan	Karara rapt olunan	ikmali için mahal- lerine iade olunan	Sadıra yekûnu	
Birinci Hukuk	2960	7102	10062	2737	6644	238	9619	443
İkinci Hukuk	1	5715	5716	1179	4460	73	5712	4
Üçüncü Hukuk	98	18499	18597	3780	14478	265	18523	74
Dördüncü Hukuk	—	4404	4404	655	3621	49	4325	79
Ticaret	—	5194	5194	231	3434	84	3749	1445
Birinci Ceza	—	8265	8265	7	8245	13	8265	—
İkinci Ceza	14983	21083	36066	8434	23084	365	31883	4183
Üçüncü Ceza	5852	15924	21776	1893	19724	85	21702	74
Dördüncü Ceza	—	17285	17285	175	10869	319	11363	5922
Yekûn	23894	103271	127365	19091	94559	1491	115141	12224

1928 Senesindeki mahkûmiyetleri gösterir
TABLO

Cürüm davaları Adet	Kabahat davaları Adet	İdam kararları Adet	Mahkûmiyetle neticelenenler Adet
241958	74901	97	149660

777

GAYRİ RESMÎ KISIM

CEZA MUHAKEMLERİ USULÜ KANUNUNDA Zabıta makam ve Memurlarının VAZİFELERİ

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tatbiki münasebetile Adliye Vekâleti
Ceza İşleri Müdürü Aziz Bey Efendi tarafından Ankara zabıtası erkân
ve memurinine takrir edilmiştir.

- 2 -

Aramaya gelince :

- MABAAT -

1 — Arama bir suç işlemek veya buna iştirak ve yahut yataklık etmek şüpheleri altında bulunan kimseler hakkında tatbik olunacağı gibi;

2 — Bunlardan gayri suçla alâkası olmayan kimseler hakkında da tatbik olunur.

Arama bütün bu kimselerin üstlerinde ve ev ve sair kendilerine ait mahaller ve eşyalarda yapılır.

Her ne sıfatla olursa olsun bir suçtan maznun olanlar hakkında arama:

1 — Suçlunun yakalanması maksadile,

2 — Veya suçun bütün delillerinin meydana çıkarılması umulan hal-lerde olur.

- 20 -

Bu arama maznunlar hakkında olduğundan bu noktada bir takım kaydü şart aramaya lüzum yoktur. Esasen o, şahıs maznundur. Ve aleyhinde zan sebepleri mevcuttur. Onu tutmak istiyoruz veyahut maznunun ieh veya aleyhindeki sübut delillerini toplamak emelinde ve onun peşindeyiz.

Bir suçtan maznun olmayan sair kimseler hakkındaki arama ancak:

- 1 — Suçlunun yakalanması.
- 2 — Suçun izlerinin takibi ve meydana çıkarılması.
- 3 — Muayyen bazı eşyanın zaptı sebep ve maksadile olur.

Suçlular hakkında suçun sübut delillerinin meydana çıkarılması için yapılacak aramada muayyen bazı eşyanın zaptı keyfiyeti de dahildir.

Arama fert hürriyet ve hukukuna ve mesken masuniyetine dokunur bir muamele olduğundan bir suçtan maznun olmayan kimseleri hakiki bir lüzum ve zaruret olmadıkça bu kabil muameleler ile incitmemek ve fert hak ve hürriyetini korumak için bu kimseler hakkında yapılacak arama muamelesi her halde arama kast ve gayesinin bu suretle elde edileceğini yani aranılan şahsın veya takip edilen izlerin veyahut zabtedilecek eşyanın aranılan mahaller ve şahıs üzerinde bulunacağını istidlâl ettirecek bazı delil ve vakıaların vücuduna bağlı tutulmuştur. Böyle bir delil ve emare yoksa suçlu olmayan kimselerin mesken ve şahıs mahiyetleri ihlâl edilemez.

Kanun, maznun olan kimseler ile maznun olmiyan kimseler hakkında tatbik olunacak aramada böylece bir fark gözetmiş ve koymuştur. bununla beraber bu fark ve takyit;

- 1 — Maznunun içinde tutulduğu,
- 2 — Veya takibi sırasında içine girdiği mahallerle,
- 3 — Emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunan bir şahsın oturduğu mahaller hakkında carî olmaz; çünkü maznunun orada tutulması veya kovalanırken oraya girmesi o yerlerde arama yapılmakla elde edilmek istenen şeyin filhakika orada bulunabileceğine kâfi bir delil teşkil eder. Başka delil aramaya lüzum yoktur. Kezalik emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunan bir kimsenin ceza vaziyeti daima kendisinin mürakabe ve nezareti altında bulundurulmasını icap ettirdiğinden ve bilhassa bu ceza kendi aleyhinde bir zan ve şüphe sebebi olduğundan bu sebeple bu kabil kimseler nezdinde arama için başka delil aranmaz.

Ceza kanunumuzun 28 inci maddesi emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunmak cezasının nasıl bir ceza olduğunu ve müddetini ve mahkûma nasıl çektirileceğini beyan ve tafsil eder.

Arama şahıs hürriyetini ve aile huzur ve rahatını takyit ve ihlâl demek olduğundan bir esas ve kaide olmak üzere meskende veya iş mahalleri ile sair kapalı yerlerde gece vakti arama yapılmaz. Yalnız bundan üç hal müstesna bulunur.

- 1 — Meşhut cürümde,
- 2 — Tehirinde mazarrat görülen hallerde,
- 3 — Kaçan bir mevkuf veya mahpusun tekrar yakalanması halinde, gece de bu mahallerde arama yapılır ve bu vaziyetlerde artık geceye gündüze bakılmaz.

Meşhut cürmün neyi müfit olduğu hakkında yeni kanunumuzda metin olarak bir tarif yoktur; ve eski usulü cezaiye kanununda olduğu gibi cürmü meşhuda müteallik ne bir faslı mahsus ve ne de usulü tahkika ait istisnaî hükümler mevcuttur.

Esasen yeni kanunumuzun koyduğu takip ve tahkik usulü böyle bir farklı hüküm tanınmasına da müsait değildir. Bununla beraber kanun hükmüne göre meşhut cürüm tabirinden «işlenir işlenmez derhal keşfedilen ve failinin takibine başlanmış olan cürümleri» anlamaklığımız icap eder. Cürmü işlerken failin görülmüş olması cürmün meşhut olmasında bir şartı esasî değildir; bu tarif ve hüküm; kanunumuzun aslı olan Alman usulü cezaiyesine ait «Löve» nin şerhinden alınmıştır.

Bu suretle meşhut olarak işlenilen bir cürmün bütün delil ve izlerinin olduğu gibi tesbiti hakikatın tezahürü için elzem bulunduğundan böyle bir hadisede zaman geçirmemek ve hemen taharriyatta bulunmak icap eder; bu sebeple gece arama caiz görülmüştür.

Tehirinde mazarrat görülen hallerde zaman nazarı itibara alınmaz; mahvu ziyaa uğradılacağından korkulan asar ve alâimi cürmün meydana çıkartılması ve zaptı hemen müdahaleyi icap ettirir.

Böylece kaçan bir mevkuf ve mahpusu yakalamak için de gündüze intizar olunmaz. Esasen böyle bir adamı evine kabul eden kimse vakitsiz de olsa evinin aranması külfetini göze almış ve bu hareketile kendi rahat ve huzurunu ihlâl etmiş demektir.

Kaçak bir kimse de bu isyankâr fiil ve hareketile kendi hakkında bu muameleyi davet etmiş olur.

Şu ciheti de söylemek icap eder ki şağilinin açıkca izin ve müsaadesi olursa gece vakti de bu yerlerin aranması caiz olur.

Sayılan bu üç hal haricinde gece vakti mesken veya iş mahalleri ile kapalı yerlerde arama yapılamamak söylendiği veçhile bir esas ve kaidedir. Bu yerlerde gece vakti ancak bu üç hal dahilinde rıza hilâfına arama yapılır; Bununla beraber bu esas ve kaidein istisna arzettiği mahaller de vardır. Bu yerlerde bilâ kaydüşart gece de arama yapılır ve yukarda söylenen üç hal ve vaziyetin ki cürmün meşhut olması veya geciktirilmesinde zarar görülmesi ve yahut kaçak bir mevkuf veya mahpusun tekrar yakalanması gibi sebeplerin vücut ve tahakkuku aranmaz; onlar da:

1 — Emniyeti umumiye idaresinin hususî nezareti altında bulunan şahısların oturdukları yerler,

2 — Geceleyin herkesin girip çıkabileceği yerler:

Meselâ mevcut ise umumî ve aşikâr kumar salonları tiyatrolar ve sinemalar gazinolar, barlar kahvehaneler, birahaneler, lokantalar oteller; buralarda umuma açık olan mahallerden aşikâr surette tefrik edilerek o mahal sahibinin ikametine tahsis edilen yerler bu hükümden hariçtir ve bu yerlerde bilâ kaydüşart geceleyin aramaya başlamak hakikaten herkesin girip çıkabileceği zamana kadar mümkün ve caiz olur

3 — Mahkûmların toplanma veya sığınma veya suç ile elde edilen eşyayı saklamak mahalleri.

4 — Gizli kumar yerleri veya umumhaneler; bu yerleri geceleyin aramak için yukarıda sayılan muayyen sebeplere istinat etmek icap etmez. Bu münasebetle gece vaktinin bilinmesi lâzımdır. Gece vakti nisan iptidasından eylülün otuzuna kadar saat yirmi birden sabahın dördüne ve teşrinevvelin birinden martın otuz birine kadar saat yirmi birden sabahın altısına kadar sürer.

Ceza kanunumuzda gece vaktini tayin eden bir hüküm vardır; o da gece vakti güneş batmasından bir saat sonra başlar ve güneş doğmasından bir saat evveline kadar devam eder, suretindedir. Yeni kanunun saat hesabı koyduğu bu hüküm bulutlu günlerde ve daima sabahın tayininde güneşin doğup batması saatlerini gösterir bir takım ihtiyaç göstermeyeceğinden vaktimizi saate bakmakla hemen tayin mümkün olduğundan tatbikatta büyük bir kolaylık ve emniyeti mucip olacaktır.

Buraya kadar nerelerde ve ne gibi sebep ve maksat altında ve ne zamanlarda yapılabileceğini söylediğimiz aramanın şimdi kimler tarafından ve nasıl yapılacağını ve bu arada zabıta memurlarının salâhiyetini tetkik edeceğiz.

Evvelce de söylediğim veçhile arama fert hukuk ve hürriyetine ve aile huzur ve sükûnuna bir tecavüz olduğundan ve bunun gelişi güzel ihlâl edilmemesi ve hakikî bir lüzum ve zarurete müstenit ve maksur bulunması icap ettiğinden bu cihetin temini için bu lüzum ve zarureti hakikî surette takdir edecek ve keyfî bir muameleye sebebiyet vermiyecek olan hâkimden bu bapta bir karar almak lâzım görülmüştür. Binaenaleyh arama için salâhiyetli hâkimden evveleminde bir karar almak icap eder. Bu bir esas ve kaidedir. Fakat tehirinde mazarrat umulan hallerde hâkimden bir karar almaksızın müddei umumî ve müddei umuminin muavini sıfatı ile emirlerini icraya memur olan zabıta makam ve memurları da arama yapabilirler.

131

Müddei umumilere olduğu gibi zabıta makam ve memurlarına da hâkimden henüz bir karar almadan bu arama hak ve salâhiyetinin verilmesi ancak tehirinde mazarrat umulan hallere maksurdur, meselâ arama sebebi olmak üzere suçluyu tutmak keyfiyetinde suçlu evden eve kaçmaktadır ve hâkime müracaat için geçecek müddetle suçlunun büsbütün izini kaybederek ele geçirilmesi mümkün olmayacaktır. Yahut cürmün delil ve izleri imha edilmek üzeredir, hâkime müracaat edecek vakit yoktur. Bu hallerde zabıta memurları da arama yapar. Ve gecikmenin zarar vereceği hal ve vaziyeti kendileri takdir ederler. Şüphesiz bu aramalar yukardan-beri söylenilen umumî hükümlere uygun olarak yapılır. Bunlar hep bir suça ıttılada zabitanın alacağı acele tedbirlerdir.

Hâkim ve müddei umumî hazır bulunmaksızın süknada veya iş görmeye mahsus mahaller ile kapalı yerlerde zabıta memurları tarafından yapılacak aramalarda her halde o mahal ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur. Sebebi aramanın kanun hükümlerine uygun olarak yapıldığını tesbit içindir. Hâkim ve müddei umumî tarafından yapılacak aramalarda buna lüzum yoktur.

Zabıta memurları için konulan bu takyit geceleri sureti mutlaka içerilerinde arama yapılması caiz olan yerler hakkında cari değildir. meselâ herkesin görüp çıkabileceği ve emniyeti umumiye nezareti altında bulunan kimselerin oturdukları mahallerde veya mahkûmların toplama veya sığınma veya suç ile elde edilen eşyayı saklama yerlerinde veyahut gizli kumar yerlerinde, umumhanelerde zabıta tarafından yapılacak aramada ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurmaya lüzum yoktur.

Aramaya karar vermek salâhiyeti hukuku amme davası açılmadan evvel aramanın yapılacağı mahallin sulh hâkimine ve hukuku amme davası açıldıktan sonra davayı tahkik etmekte ve görmekte olan hâkime aittir.

Harp gemileri de dahil olmak üzere askerî hizmetlere mahsus yerlerde yapılacak arama hâkim veya müddei umuminin talep ve iştirakile askerî makamlar tarafından yapılır ve bu yerlerde her ne sebeple olursa olsun arama yapmağa zabıta memurları salâhiyetli değildir; ancak askerî hizmetlere mahsus yerler ordu ile alâkası olmayan kimseler tarafından münhasıran işgal ediliyorsa o zaman askerî makamların müdahalesine lüzum yoktur.

Arama yapılırken aramaya tabi mahallerin sahipleri veya eşyanın zilyedi hazır bulunabilir ve eğer kendisi bulunmazsa mümessili veya mümeyyiz hısımlarından biri veya kendisile birlikte sakin bir kimse veya komşusu hazır bulundurulur.

Suçla alâkası olmayan her hangi bir kimsenin hanesi ve sair yerleri aranmaya başlanmadan evvel aranmanın sebep ve gayeleri kendisine ve bulunmazsa yerine davet olunan kimseye söylenir. Ancak bu hüküm geceleyin bilâ kaydüşart aranmaları caiz olan mahallerin ziyedi hakkında tatbik olunmaz.

Aranmanın sonunda aramaya maruz kalan kimseye talebi üzerine [suçlu veya başka bir şahıs olmasına göre] yukarıda söylenen aramanın sebeplerini ve arama suçlu nezdinde yapıyorsa cezalandırılması maksut olan fiilin mahiyetini gösterir bir varaka verilir.

Arama neticesinde bir takım eşya zaptı veya emniyet altına alınmış ise aramaya maruz kalan kimseye gene talep üzerine bunun müfredatını havi bir defter ve şayet şüpheyi dai bir şey elde edilmemiş ise bu ciheti mübeyyin bir vesika verilir. Bu suretle zaptolunan eşyanın cins ve müfredatı hakkında sonradan hasıl olacak her hangi bir zehap ve şüpheyi silecek tedabir evvelden alınmış ve kezalik bir şey bulunmamış ise bu da evvelden tesbit edilmiş olur.

Arama neticesinde emniyet altına alınan veya zaptolunan eşyanın tam bir defteri yapılır ve karışmamasının ve değişmemesinin önü alınmak için resmî mühürle mühürlenir veya işaret konur. Bu muamele ne gibi eşyanın zaptolunduğunu sureti sarihada göstereceğinden sonradan her hangi yanlış bir telâkkiye ve eşyanın değiştirilmesine ve sui istimaline mani olur.

Aramaya tabi olan kimselerin kâğıtlarını tetkik hâkime aittir, elde edilen kâğıtları müddei umuminin ve zabıta memurlarının tetkik edebilmeleri ziyedinin rızasına bağlıdır. Rızası olmazsa müddei umumî veya zabıta memurları tetkikini lüzumlu gördükleri kâğıtları mümkün ise ziyedinin huzurunda bir zarfa koyarak ve resmî mühürle mühürleyerek hâkime gönderirler, bu kâğıtlara ziyedin de mühürünü koymaya hakkı vardır. İlerde mühürün açılmasına ve kâğıtların tetkikine karar verildiğinde bu muamelenin icrasında hazır bulunmak üzere ziyet veya mümessili mümkün ise çağırılır.

Hâkimin evvelden kararını almadan tehirinde zarar umulan hallerde zabıta memurlarının yaptıkları taharriyatta bulup elde ettikleri eşyanın zaptı icap ettiğinde defter tutulmaya ve talep üzerine bir suretini ziyedine vermeğe müteallik muamelâtın ifasından sonra vaziyete ta yukarda zabıt hükümleri sırasında söylendiği veçhile kanunî bir cereyan vermek lâzımdır. Yani zabıt esnasında alâkadar hazır bulunmamış veya hazır bulunup ta zapta itiraz etmiş ise zaptın yapıldığı mahallin sulh hâkiminden üç gün içinde bir karar almak için hemen evrakı müddei umumiye vermek icap eder.

Gene böylece arama neticesinde yapılmakta olan tahkikatla alâkası

olmayan ve fakat başka bir fiilin işlendiği şüphesini uyandırabilecek olan eşya bulunursa bu eşya muvakkaten zaptolunur. Ve keyfiyet müddei umumiye bildirilir. Bu vaziyette hâkimin evvelden kararı alınmaksızın yapılmış bir zapt muamelesi olduğundan biraz evvel söylendiği veçhile bunda da muayyen müddet içinde hâkimin kararı istihsal olunmak lâzımdır.

Verilen bu malûmat, zapt ve arana mesailinde zabıta makam ve memurlarına düşen vazifeyi izaha kâfi bulunur.

Tevkif ve muvakkaten yakalama:

Kaide olarak bir şahsın kat'ileşmiş bir ceza hükmü olmadıkça hürriyeti tahdit olunmamak icap eder. Fakat bunun mutlak olarak cereyanı hey'eti içtimaiyenin nefini muhil ve huzur ve sükûnu için muzur bulunduğu hükümden evvel de suçluyu tevkif zaruri görülmüş ve tevkif esas vaz ve kabul olunmuştur.

Hakikatte bir suçlunun hükümden evvel tevkif olunması:

1 — Onun daha başka cürümler işlemesine,
2 — İşlediği cürümlerin delil ve izlerini yok ederek hakikatin gizli kalmasına,

3 — Mahkûm olduğunda kaçarak cezadan kurtulmasına, ve bu vaziyetlerle suç işlemekteki kolaylık ve neticesi diğer kötü huyluları da şer ve fesada meyil ettirerek her veçhile cemiyetin huzur ve emniyetinin bozulmasına meydan vereceğinden hükümden evvel tevkifdeki isabet ve zaruret aşikârdır. Bu mülâhaza ile isabet ve meşruiyeti zahir olan tevkifin ancak bu zaruret miktarına hasrı ve bu hususta ifrata gidilmemesi lâzımdır. Bunun için de kanun tevkif zaruretiyi tevhit eden sebepleri bizzat tayin ederek hâkimin takdirine bırakmamıştır. Kanunumuza göre suç işlediğine dair aleyhinde kuvvetli emare ve delil elde edilen bir maznun:

1 — Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunduğu veya,
2 — Suçun izlerini yok etmeğe veya Şeriklerini uydurma beyanata veya şahitleri yalan şahitliğe veya şahadetten kaçınmağa sevk eyleyeceğini gösterir haller olduğunda veya,

3 — Suçun devlet veya hükûmet nüfuzunu kırdığı veya memleketin asayişini bozan fiillerden bulunduğu veya adabı umumiye aleyhinde işlenmiş olduğu hallerde tevkif olunabilir.

Sayılan bu sebeplerden her hangi biri mevcut olduğunda bir suçlunun tevkifi caizdir. Şu kadar ki o kimsenin zan altında bulunduğu suç hakikatte işlemiş olduğuna dair elde kuvvetli delil ve emareler olmak lâzımdır.

Yoksa zaif bir delil veya tevehhüm ile hürriyeti şahsiyeye tecavüz etmemek icap eder. Aksi hal tevkifi meşru kılacak sebep ve mülâhaza-

lara istinat etmeyerek zulmolur. Tevkif sebepleri mevcut olduğunda da tevkif gene mecburî olmayıp takdir ve tensibe bağlıdır.

Tevkif kararı sayılan bu sebeplerden hangisine isnat ile verilir ise o sebebin kararda söylenmesi lâzımdır. Tevkif sebeplerinden ilkinde ne gibi hallerin dahil bulunduğunu tabiri diğerle ne gibi hallerde maznunun daima kaçacak sayılacağını kanun tayin ve irae etmiştir ki onlarda:

- 1 — Tahkikatın mevzuu olan filin ağır cezalı cürümlerden olması
- 2 — Maznunun ikametgâhı veya meskeni bulunmaması veya serseri veya şüpheli takımdan olması veya kim olduğunu isbat edememesi
- 3 — Yabancı olup ta hâkimin davetine veya verilecek hükümün infazı için geleceğinde şüphe uyandıracak ciddi sebeplerin bulunması halleridir.

Binaenaleyh ağır cezalı bir suç işleyen adam, kaçacak sayılarak ilk sebebi tevkife isnat ile tevkif olunabilir. Bu vaziyette o adamın ciddi olarak kaçmağa teşebbüsü mevzuu bahis değildir. Kanun işlediği suçun ağırlığı itibarile firar şüphesini uyandıracak bir fiil saymıştır; böylece maznunun meskeni olmaması veya serseri olması da firar şüphesini uyandıracak birer hadisedir.

Böyle bir kimsenin işlediği cürüm ağır cezalı olsa bile ikametgâhı olmaz veya kim olduğu belli bulunmaz veya serseri olursa gene kaçacak diye tevkifi caizdir. Tevkif sebeplerinden ikincisi; fazla izahata lüzum görülmiyecek derecede açıktır; firar şüphesini uyandıracak vakalar olmasa bile bir maznunun suçun izlerini yok edeceği veya şeriklerini yudurma beyanata ve şahitleri yalan şahitliğe veya şahadetten kaçmağa sevkleyeceği anlaşılırsa; tevkifi caiz ve mümkün olur.

Tevkif sebeplerinden üçüncüsü (Alman kanununda yoktur) hissedilen lüzum ve zarurete binaen tarafımızdan kanuna ilâve olunmuştur.

Bu tevkif sebebi cümle, cümle tetkik ve tavzih olundukta;

- 1 — İşlenilen suç devlet ve hükûmet nüfuzunu kıran suçlardan ise faili tevkif olunabilir. gerçi devlet veya hükûmet nüfuzunu kıran cürümler arasında vatan ve devlet kuvvetleri aleyhinde işlenen cürümlerden bazıları ağır cezalı olmasından dolayı bunların mürtekiplerini ilk tevkif sebebinin şumulü dairesinde tevkif mümkün olursa da gene hükûmet nüfuzunu kıran bir kısım suçların ağır cezayı müstelzim olmasından dolayı faillerini sair tevkif sebepleri de olmadığı surette tevkif edememek icap edecektir ki bunun memleket huzur ve sükûnuna olan fena tesiri aşikârdır. Meselâ: ifayı vazife sırasında zabıta memurunu döven bir şahsın hareketi tecavüz olunan memurun sıfatına göre ilk derecesi muhtelif olmak üzere en son üç sene hapsi müstelzim ise de fiil ağır cezayı mucip değildir; bu şahıs faraza suçun izlerini imha etmez ve ikametgâh sahibi

bulunup ve kaçak ta değilse tevkif olunamamak icap eder. Halbuki bu hal ve hareketle hükûmet nüfuz ve haysiyeti kırılmıştır. Hükûmet memurlarına el kaldırmaktaki bu kolaylık memleketin huzur ve asayişine müessir olur. Onun için pek isabetli olarak suç devlet veya hükûmet nüfuzunu kıran suçlardan bulunursa sebebi tevkif sayılmıştır.

2 — Asayiş bozan suçlarda - tevkifi mucip olabilir - gerçi asayiş bozan suçlar hemen hemen ağır cezalı suçlardır. Bunların mürtekipleri de firar şüphesini uyandıracak vakıalar formülü altında tevkif olunabilir. Fakat bazı defa öyle suçlar olur ki hem asayişe müessir olur hem de cezası ağır ceza değildir. Meselâ mahalle veya kasabanın bir sabıkalı edepsizi yıkılır derecede sarhoş olduğu ve bıçağını çekmiş bulunduğu halde çarşı ve sokaklarda rast geldiğine tecavüz ve tasallûta başlamış ve herkes bu belâdan kaçmak için yolunu değiştirmeye, evine girmeye mecbur olmuştur. İşte böyle bir halde olan şahsın tevkifi ve muhakemesinin mevkuf olarak hemen görülmesi pek tesirli ve lüzumlu bir icraat olur. Onun için asayiş bozan suçların da tevkifi mucip olabileceği kanuna yazılmıştır.

3 — Adabı umumiye aleyhinde işlenen suçlar da tevkife sebep olabilir. Bu hüküm ceza kanunumuzun 8 inci babında yazılı diğer bir kısım suçları da şumulü dairesine alır. Filhakika mezkûr bapta sayılan suçların büyük bir kısmı ağır cezalıdır; bunların mürtekipleri ilk tevkif sebebine istinat ile tevkif olunabilir. Fakat gene bu babın fasıllarında ağır cezayı mucip olmayan öyle suçlar vardır ki memleketimizin geçirmekte olduğu içtimaî inkılâp dolayısıyla bunların mütecasirlerini dikkat ve şiddetle takip etmeliğimiz lâzımdır. Meselâ sokakta geçen kadınlara rahat vermemek söz atmak elle sarkıntılıkta bulunmak ve saire gibi fiil ve hareketler bu günkü içtimaî inkılâbımızda bakılarak şiddetle takip olunmaya değer birer cürüm olabilir.

Yukardanberi sayılan ve tafsil edilen tevkif sebepleri cürümler içindir. Tahkikata mevzu teşkil eden fiil kabahat nevinden olur, ve cezası hafif hapis bulunursa bunların faillerini de tevkif mümkün olabilir, ancak bunun için:

1 — Suçlunun ikametgâh veya meskeni bulunmamak veyahut serseri veya şüpheli takımından olmak, yahut kim olduğu belli olmamakla beraber;

2 — Aynı zamanda kaçması umulan yahut emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunan kimselerden olması lâzımdır.

Bu iki hal içtima ettiği surette hafif hapsi mucip kabahat fiillerinden dolayı da suçluyu tevkif caiz olabilir. Bir takım mülâhazalarla hey'eti içtimaiyenin nef'i namına zaruri olarak tecviz edilen tevkifin bu zaruret hududu dairesinde tatbiki için bunun hâkim tarafından emir edilmesi icap

eder. Binaenaleyh maznunun tevkif edilmesi her halde hâkim tarafından verilen bir tevkif müzekkeresi ile yapılır. Başka suretle tevkif caiz olmaz. Onun için suçlu tutulunca doğruca hâkim huzuruna çıkarılır.

Tevkifi meşru kılan mülâhazaları ve tevkif sebeplerini ve tevkife kimin karar verebileceğini söyledikten sonra bir suçluyu yakalamak hususunda zabıta memurlarına düşen vazifeyi izah edelim. Bir suçlu hakkında evvelden tevkif kararı verilmiş bulunursa bu bapta kanunun emir ve tarifi dairesinde tanzim edilecek tevkif müzekkeresi M. U. ye verilir. Ve M. U. bunun infazı için icap eden tedbirleri alır ki bu tedbir cümlesinden olarak işi zabıta memurlarına havale, onlardan neticeyi talep eder.

Müstantik ve sulh hâkimleri M. U. yi tavsit etmeksizin de bu kararların infazını zabıta istiyebilmek hakkını haizdirler.

Tevkif müzekkeresinde maznunun açıkça kim olduğunu ve şeklinin ve aleyhine isnat olunan suçun ne idüğünü ve tevkif sebebinin yazılmasını kanun emir ve tarif eder.

Maznun tevkif müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet tutulduğu gün davayı görmekte olan salâhiyetli hâkim huzuruna çıkarılmak lâzımdır. İlk tahkikat sırasında müstantik tarafından tevkif kararı verilmiş ise o müstantik huzuruna çıkarılır. Bu hâkim maznunu sorguya çeker, aleyhindeki vaziyet ve hallerden maznunu haberdar eder. Ve kanun dairesinde müteakıp muamelâtı ifa eder.

Maznun tutulduğu günü salâhiyetli hâkim huzuruna gönderilmez ise ister ise hemen ve en geç tutulduğu aynı günde en yakın sulh hâkimi huzuruna çıkarılır, bu hâkim maznunu usul dairesinde sorguya çeker. Sorguya çekildiği sırada maznun tevkif müzekkeresinin geri alındığı veya tevkif müzekkeresinde ismi yazılan şahsın kendisi olmadığını ve yanlışlıkla tutulduğunu iddia eder. Ve bu ciheti isbat eyler ise hemen salverilir. Ve esasen salâhiyetli hâkimden gayriye vaki müracaatın sebebi bu yanlışlığı hemen düzeltirebilmektir.

İnfazı kendilerine emir ve havale olunan tevkif müzekkeresi üzerine zabıta memurlarının vazifesi maznunu yakalamak ve aynı günde salâhiyetli hâkim (müstantik) huzuruna ve bu mümkün olmadığı takdirde talep üzerine en yakın sulh hâkimi karşısına çıkarmak ile hulâsa edilir.

Bir suçlu hakkında evvelden tevkif kararı verilmemiş olduğu surette zabıta memurları yukarda söylendiği veçhile suçları araştırırken işin tenviri için almakla mükellef oldukları acele tedbirler cümlesinden maznunu muvakkaten yakalayabilirler ise de bir takım kayt ve şartlar ile bağlı bulunurlar.

Birkere meşhut cürüm sırasında rastlanan veya meşhut cürümden do-

layı takip olunan şahsın firarı umulur. Veya hemen hüviyetini tayin mümkün olmaz ise tevkif müzekkeresi olmaksızın dahi o şahsı herkes yakalayabilir. Meşhut cürüm neyi mukayyet olduğu evvelce izah olunmuştu.

Herkese verilen yakalama hakkı ancak meşhut cürüm sırasında rastlanan veya meşhut cürümden dolayı takip olunan kimsenin firarı umulması veya hemen hüviyetini tayin mümkün olmaması haline makturdur. Ve bu halde tevkif sebeplerinin hakikatte mevcudiyeti mevzuubahs değildir.

Burada kullanılan herkes tabirinde M. U. ve zabıta memurları da dahil bulunur. Binaenaleyh zabıta memurları ancak bu vaziyette olan bir suçluyu tevkif sebeplerinin vücudile bağlı olmaksızın muvakkaten yakalamak hakkını haizdir. Burada gene bir noktanın beyanı lâzımdır ki meşhut cürümden dolayı suçluyu takipten yalnız arkadan kovalamağı anlamaklığımız icap eder. Belki onun yakalanması için alınan diğer başka tedbirler de takibi tazammun eder.

Eğer meşhut cürüm sırasında rastlanan kimse kaçmıyor veya maruf bulunur ise artık onu yakalamak vazifesi herkese değil belki gene bir takım kayıt ve şart altında M. U. veya zabıta memurlarına ait bulunur. M. U. veya derhal amirlerine müracaat imkânı olmayan hallerde zabıta memurları tevkif müzekkeresini müstelzim ve aynı zamanda tehirinde mazarrat umulan hallerde maznunu muvakkaten yakalayabilirler.

İşte bu hüküm M. U. ve zabıta memurları için bir suçluyu muvakkaten yakalama hususunda umumî bir düstur ve kaidedir. İster şimdi söylediğimiz gibi meşhut bir cürümde suçlunun firarı umulması veya hüviyeti malûm olması halinde muvakkaten yakalanması istenilsin; ister ise meşhut cürüm haricinde herhangi bir suçlunun yakalanması istenilsin hep bu kaide ve esasa muamele uydurulur. Onun için bu mevzuu biraz tafsil etmekliğimiz icap eder. Umumî surette M. U. liğın bir maznunu muvakkaten yakalayabilmesi için:

1 — Suçlunun fiil ve hareketinin tevkifini müstelzim mahiyette olması ki suçlunun yakalanmasının tehirinde mazarrat melhuz bulunması lâzımdır. Zabıta memurlarının suçluyu muvakkaten yakalayabilmeleri için ise işbu iki halden başka derhal âmirlerine müracaat imkânı olmaması da icap eder. Binaenaleyh bir kimsenin işlediği suç tevkifi müstelzim mahiyette değil ise veya tevkifi müstelzim mahiyette olup ta suçlunun yakalanmasının tehirinde bir mazarrat melhuz değilse o şahsın muvakkaten yakalanması caiz olmaz.

Suç tevkifi müstelzim olmadığı surette M. U. yapacağı hazırlık tahkikatı üzerine hukuku amme davasını açacak ise ait olduğu makama usulü dairesinde müracaat eder.

Ve eğer suç tevkifi müstelzim mahiyette ise ister hukuku amme

davasını açmadan evvel ve ister açtıktan sonra suçlunun tevkifini hâkimden ister; böylece suç tevkifi müstelzim mahiyette olur ve suçlunun yakalanmasının geciktirilmesinde mazarrat umulur ve fakat bir zabıta memuru için bu sırada derhal amirine müracaatla onun bu bapta emirini alması imkânı bulunur ise gene bu memur için derhal suçluyu muvakkaten yakalamak caiz ve doğru olmaz. Çünkü bu halde hiç bir zarar doğmadan memur için amirin reyini sormak mümkündür; ve bu sorma kanunun emir ve muktazasıdır.

Bir zabıta memurunun muvakkaten yakalamada amirine müracaatla reyini sormasının kanuna girmesi sebebi; muvakkaten yakalamada işlenen suçun tevkifi mucip mahiyette olması esası olduğundan ve halbuki bir suçun tevkifi müstelzim olup olmayacağının takdiri oldukça müşkül olup bunu zabıta amiri daha sıhhatle takdir edebileceğinden yanlış ve hatalı bir zehap ile gelişi güzel şahsî hürriyetine tecavüze meydan bırakmamak içindir, Fakat derhal amire müracaat imkânı bulunmaz ve muvakkaten yakalama için söylenen diğer kayıt ve şartlar da mevcu bulunursa zabıta memurları suçluyu muvakkaten yakalamağa salâhiyetlidirler. Meselâ tevkifi müstelzim bir suçtan dolayı maznun vapura binip kaçmak üzere-dir; ve orada kendisine müracaat olunacak zabıta amiri de yoktur. Artık bu vaziyette memurdan amire müracaatla reyini sorması istenmez; belki hemen suçluyu yakalaması beklenir.

Suçluyu muvakkaten yakalamada mevzuu bahsolan tehirinde zarar umulan hallerin neler olmak icap edeceğini kanun tasrih etmemiştir.

bunun takdiri memura aittir; memurun bu takdirini yukarıda söylenilen tevkifi caiz ve meşru kılan sebeplere bakarak yerinde ve isabetli olarak kullanması icap eder. Meselâ: maznunun hemen kaçmak veya suçun izlerini yok etmek üzere bulunması tehirinde mazarrat umulan haller arasında sayılabilir.

[MABAADİ VAR]

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

Talâkın tesçili

Davacı Ayşe Saime Hanım tarafından Necmettin B. aleyhine ikame olunan tescili talâk ve mihir ve nafaka davası üzerine tahkikat hâkimi tarafından verilen raporda davacı mumaileyha kocası bulunan müddeaa-aleyh Necmettin Beyin kendi yazı ve imzasile gönderip eline 19 - 6 - 926 tarihinde vasıl olan mektupta (Devletlim işte bu mektup sana tarafımdan hayatta ebediyen serbestî bahşeden izinnamedir efendim vesselâm) diye yazılmış ve işbu istimal olunan lâfızlar ile kendisi müddeaa aleyhten ahkâmı sabıka veçhile mütallaka olması lâzım gelmiş olduğundan talâkın tesçili ve müddeaa aleyhin zevciyetle muarazasının menini talep ve müddeaaaleyh de müddeiyei mumaileyha kendisinin karısı olduğunu ve davacı tarafından gösterilen mektup ta kendi el yazısı ve kendi imzası olduğunu ikrar ve mezkûr mektup karısına karşı fazla muhabbetten dolayı yazıldığını ve talâkın sarahaten beyan edilmediğini ve elfazı mezkûre ile talâk vaki olmayacağını tezkâr eylemeleri üzerine cereyan eden muhâkeme ve iki tarafın iddia ve müdafaatı ve tetkik olunan mezkûr mektup mündericatı neticesinde: Kanunu medenin 29 - 35 inci maddeleri mucibince beyinlerinde vaki akdi nikâhın vukuu mütehakkak olan mumaileyh kocasının mektubunda müstamel kelimat gerçi mevzu ve elfazı sarihadan madut değil ise de kinayeten müstamel lâfızlardan olduğuna ve mezkûr mektubun sureti tahririne ve siyakı kelâma nazaran mumaileyhima beyninde husule gelen bazı hadisat dolayısıyla hali gazapta yazıldığı anlaşıp bu veçhile elfazı mezkûrenin ikai talâk için istimal olunduğu zahir olmasına ve bu suretle de karine mevcut ve mektuptan sonra her iki tarafın ıyşı ezvaç ile müteayyiş olmadıkları ikrar olunmasına ve elfazı kineviye ile vukua gelen talâkların bayin olacağı esasatı sabıka muktazasın-

dan bulunduğuna ve bu misilli kanunu medeninin mevkii tatbik ve icraya vazından evvel zuhur eden hadisatın hukukî hükümleri dahi 864 No. lu kanunun birinci maddesi mucibince ahkâmı sabıka ile hallühasm olunacağına ve gene işbu kanunun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası mucibince kanunu medenin mer'iyetinden mukaddem sahihan vaki olan akitlerin sahih ve zail olmuş nikâhların da zevalinin muteber bulunduğu musarraha olmasına binaen müddeiyei mumaileyha Ayşe Saime Hanımın kocası müddeaaaleyh Mustafa Necmettin Beyden 19 - 6 - 926 tarihinden itibaren bayinen mutallâka olduğuna dair İstanbul Altıncı hukuk asliye mahkemesinden verilen 27 - 2 - 929 tarih ve 206 No. lu hükme karşı müddeti kanuniyesi içinde Necmettin Bey vekili Ahmet Şükrü Bey tarafından temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz lâyihası ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşülüp düşünüldü.

1 — Müddeaaaleyh Necmettin Beyin esas dava arzuhaline karşı vermiş olduğu cevap lâyihasında mahkemenin ademi salâhiyeti hakkındaki itirazı hadise şeklinde tetkik edilerek hey'eti müçtemiaca selben veya icaben karar verilmemiş olması usul ve kanuna muhaliftir.

2 — Müddeaaaleyhi mumaileyhin mezkûr cevap lâyihasında davacı mumaileyha Ayşe Saime Hanımın işbu tescili talâk davasından evvel kocası mumaileyh aleyhinde boşanma davası ikame etmesi tescilini iddia eylediği talâkın vaki olmadığına delil olduğuna dair olan itirazının da tetkikile boşanma davasından sonra tescili talak davasını ikameye davacının hakkı olup olmadığının teemmül edilmemesi muhalifi kanundur.

3 — Muhakeme zabıtnamesinin tahkikat kısmına ait 11 - 6 - 928 tarihli celsesi zirinde tahkikatı icra eden hâkimin imzası olmaması vusukiyetini muhil olmakla mugayiri kanundur.

4 — Davacı mumaileyha vekili tarafından davasını isbat için delil olmak üzere mahkemeye çıkarılıp gösterilen mektupta tarih yazılı olmamasına göre mezkûr mektubun hangi tarihte yazılmış ve hangi tarihte davacı mumaileyhaya gönderilip verilmiş bulunduğu dava tarihinde mer'i olan kanunu medeni ahkâmınca zarurî iken bu cihetin dahi ihmal edilmesi muhalifi usul ve kanundur.

5 — Mahkemece temyiz olunan hükme delil ittihaz olunan mezkûr mektupta yazılı elfazın mahallî örf ve ıstılahınca talâk ikai maksadile söylenmiş kinayeli elfazdan olup olmadığının erbabı vukuf marifetile halli lâzım gelirken mahkemece re'sen takdiri keyfiyet edilmesi mugayiri kanundur.

Yukarıda yazılı sebeplere binaen temyiz lâyihasındaki itirazlar varit ve beca görülmüş olduğundan temyiz olunan hükmü mezkûrun Hukuk

usulü muhakemeleri kanununun 428 inci maddesi mucibince nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 10 - 6 - 929 tarihinde ittifakla karar verildi.

Temyiz Mahkemesi
ikinci hukuk dairesi

Esas No. 1760
Karar No. 1820

Ceraimi şekliye

«Ceraimi şekliyede fiilden maksut neticenin husulü meşrut değildir.»

- 1 - Ceraimi şekliyede fiilin vukuu ile cürüm tekemmül eder.
- 2 - Bu kabil ceraimde neticei matlubenin husulü şart değildir.

Yozgat ağır ceza mahkemesinden ahiren sadır olan 15-10-928 tarih ve 264 numaralı hükmü havi zabıtname maa teferruat Başmüddei umumilik memuriyeti aliyesinin 14-11-928 tarih ve 7116 numaralı tebliğnamesile tarihi mezkûrda Mahkemei Temyiz birinci ceza dairesine gönderilmekle mütalâa olundu.

Mezkûr zabıtnamenin hulâsası: Yozgatın Süleymanlı nahiyesinin Terzili kariyesinden Mustafa oğlu Aliyi cerhü katleylediği iddiasile müttehemden icra kılınan tahkikat esnasında hey'eti tahkikiyenin vezâifini işkâl ve tahkikatın selâmeti cereyanını ihlâl ve cürmün delâilini imha ve keyfiyeti katli intihar şekline tebdil suretile tahkikatı yanlış yola sevkettiği iddiasile maznunualeyh ve gayri mevkuf kariyei mezkûreden Hacı Ef. oğlu Hacı Mehmedin bilmuhakeme mücrimiyet ve mahkûmiyetine dair mukaddema sadır olan hükmün indetemyiz bazı esbabı kanuniyeye mebni nakzile mahalline iade kılınması üzerine nakzı vakıa bilittiba cereyan eden muhakeme ve tetkikatı ahire neticesinde, merkur Mustafa tarafından ika olunan hataen katil hadisesini merkurun istifadesini teminen intihar

şeklü mahiyetinde irae ve ihbar ve bazı şuhuda bu tarzda telkinat icra ve hükûmetçe icra edilecek tahkikatı yanlış yola sevk etmek ve berayı tahkikat mahalli cürme giden müstantikin tahkikat hususundaki serbestii harekâtını teşvişe yeltenmek ve imhayı delâil hususunda kastettiği cürmün icrasına muktezi bütün fiilleri ikmal eylemek suretile fiili mezkûrun müteşebbisi tammı olduğu usulen sabit olduğundan olveçhile mücrimiyetine ve kanunu cezanın 296 ve 62 inci maddelerine tevfikân ve tenzilen sekiz ay ağır hapsine, ancak fiilin faili için bir sene hapis cezası tayin edilmiş olmasına mebni mezkûr 296 ncı madde mucibince cezayı mezkûrun dörtte biri olan üç ay ağır hapsine vicahen ve müttefikân hükmü karar verildiğini natıktır.

Zikrolunan tebliğnamede: Maznunun fiili tamam olduğu ve asıl cürme kanun dört sene ceza tayin ettiği halde fiilin teşebbüs derecesinde addi ve 296 ncı maddenin ikinci fıkrasında faile verilen ceza olduğunun kabulile berveçhi muharrer karar verilmesi yolsuz bulunduğundan hükmü mezhûrun nakzı talep edilmiştir.

Tetkikatı temyiziye ledelicra: Her ne kadar nakzı sabık fiilin teşebbüsü nakıs olarak kabulüne dair ise de bu gibi ce-raimi şekliyyede fiilden arzu edilen neticenin husulü kanunen meşrut olmayıp yalnız fiilin vukuu cürmün tamamıyetinde kâfi olduğundan nakzı mezkûrdan teşebbüsü tam mefhumunun istitlâline mesağı kanunî olmadığından fiili mezkûrun teşebbüsü tam olarak kabulüne dair olan fıkrai itiraziye mündericatı zabıtnameye nazaran varit ve müstelzimi nakız esbaptan bulunmuş olduğundan hükmü mezkûrun bermucibi tebliğname usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 üncü maddesi mantukunca nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde ifayı muamele edilmek üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan istifasına ve hadisede kanunun tayin ettiği ceza bir seneden dört seneye kadar olmasına ve cezayı arttırıcı ve eksiltici esbaptan evvel hâkimin derece-teyn arasındaki takdirene vereceği ceza kanunen muayyen cezayı aslî olmasına ve hadisede verilen ceza da bu suretle muayyen ceza olmasına ve zaten derecatı muhtelifeye münkasem cezalarda haddi azamın kanunen muayyen ceza addedilmesi hak-

kında mahsus bir kaide olmamasına nazaran gayri varit olan işbu fıkrai itiraziyenin reddine 17 - 11 - 928 tarihinde bilittifak karar verildi.

Temyiz mahkemesi
birinci ceza dairesi

Esas No. 6929
karar No. 6904

TATBİKAT

Nakzın dairei şümulü tecavüz edilemez

- 1 - Nakız haricinde kalan ve tasdikı zımnıye iktiran eden ahvalin tekrar medarı tecrim addı usul ve kanuna muhaliftir.
- 2 - Mücrimiyet kararı verilmeksizin ceza tayin ve tahdidi nakzı hükmü müstelzimdir.
- 3 - Hidematı ammeden memnuiyet cezasının nev'inin gösterilmemesi yolsuzdur.

Sivas ağır ceza mahkemesinden ahiren sadır olan hükmü havi 19 teşrini sani 928 tarih ve 374 esas numaralı zabıtname ile evrakı müteferriası Baş müddei umumilik memuriyeti aliyesinin 29 kânun evvel 928 tarih ve 8334 numaralı tebliğnamesile tarihi meskûrda mahkemei temyiz birinci ceza dairesine tevdi kılınmağla mütalâa olundu.

Mezkûr zabıtnamenin hülâsası: Tenüs kazasının küçük kariyesinden Ömer oğlu Hacı zevcesi Zehranın hanesine leylen biduhul mezbureyi cebren kaçırarak fili şeni icra eyledikleri iddiasile müttehimen mevkuf Hacı Halil oğlu Mehmet ve Hacı Ahmet ve Mahmut oğlu Yusufun bilmuhakeme müttehimunu merkumunun zatizzevç bulunan mezbureyi cebren kaçırdıklarının ve bunlardan Mehmedin mezbureye sureti cebriyede fili şeni icra eylediğinin usulen subutuna mebni olveçhile mücrimiyet ve mahkûmiyetlerine dair badennakız israren sadır olan hükmün dahi indettemyiz ceza heyeti umumiyesince bittetkik leylen haneye girmek suretile müştekiye kaçırılmış olmasına mebni içtimai ceraim ahkâmının nazarı itibara alınması lüzumunu mutazammın nakzı vaki varit ve lâzimülittiba olduğu halde ısr-

ra karar verilmesi yolsuz olduğundan bilbahis nakzı ile mahalline iade kılınması üzerine nakzı mezkûra ittibaan cereyan eden muhakemeleri neticesinde müttahimunu merhumundan Hacı Ahmet ve Yusufun leylen ve müsellehan kocalı olan Zehranın hanesine girerek mezbureyi cebren kaçırdıktan sonra cebren fiili şeni icra eyledikleri usulen sabit olduğundan ol veçhile mücrimiyetlerine ve mücrimiyetleri karargir olmuş olan merhumun Mehmet ve Hacı Ahmet ve Yusufun kanunu cezanın 431 ve 193 ve 70 inci ve bunlardan Yusufun derecei sinnine nazaran 55 inci ve Hacı Ahmedin 56 ıncı maddelerine tevfikân ve tezyiden ve tenzilen Mehmedin beş sene iki ay ve Yusufun iki sene yedi ay ve Hacı Ahmedin de dört sene üç ay yirmi gün müddetlerle ağır hapse mahkûmiyetlerine ve bunlardan Mehmedin 31 inci maddesi mucibince hidematı ammeden memnuiyetine hükmü karar verildiğini natıktır.

Zikrolunan tebliğnamede : müttahimini merhumundan Mehmedin mücrimiyetine karar verilmeksizin tahdidi cezası yolsuz olduğu gibi hükmü merhumunda Mehmedin cebren fili şeniden ve diğerlerinin yalnız kaçırmaktan mücrimiyetlerine karar verilmiş ve hükmü mezkur mücerrerat gece eve girmek filinin nazara alınmamasından nakz edilerek kararı mezkûrun aksamı sairesinin tasdiki zınniye iktiran eylemiş olduğu halde delail ve kanaatı sabıkayı tebdile saik olan esbap izah olunmaksızın bu kerre Hacı Ahmet ile Yusufun da cebren fili şeniden dahi mücrimiyetlerine karar verilmesi mugayiri usul ve kanun bulunmuş olduğundan hükmü ahiri mezkûrun da nakzı talep edilmiştir.

Tetkikatı temyiziye ledelica : Tebliğnamede dermeyen olunan itirazat mündericâtı zabıtnameye nazaran varit olduğu gibi maznunlardan Mehmedin hidematı ammeden memnuiyet cezasının nev'inin gösterilmemesi ve Ahmet hakkında meskûr cezanın tayin edilmemesi ve işbu ceza da kanunun 74 üncü maddesi nazara alınmaması dahi yolsuz ve hükme müessir ve müstelzimi nakz esbaptan bulunmuş olduğundan ber mucibi tebliğname hükmü mezkûrun usulü muhakematı cezaiye kânununun 314 üncü maddesine tevfikân nakzına ve ahkâmı kânuniye dairesinde ifayı muamele olunmak üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan tahsiline 30 kânunu evvel 928 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz mahkemesi
Birinci Ceza dairesi

Esas No. 8053
karar No. 8036

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

Mukaveleden doğan cezalar

A. Mukaveleden doğan cezaların tediyesine müteallik aslî dava.

1 — Müddeaaaleyh «Palud» müstahzaratı ispençiyariye ve kimyeviye anonim şirketine ait «Palud» eczahanesi müdürü K. (C) 1921 senesi haziranının altısında ecza müstahzaratını fabrikacı tarafından tayin olunan şart ve fiatlara göre halka satmağı teahhüt etti. Bu teahhüt borçlar kanununun 15 inci ve müteakibi maddelerine tebean cezaî şartlarla teyit edilmiş ve ceza olarak mumaileyh K. (C.) nın nizamatla teayyün eden toptan tacirlerle alelitlâk cemiyetçe mezun müşteriler listesinden ihracından maada, her bir muhalefet için yüz frank vermesi tespit edilmişti; maahaza bu müeyyede ilk muhalefette kendisine lâzımı veçhile tebligat yapılmadan evvel hükmolunmayacaktı.

Filhakika kanton mahkemesi müddeaaaleyhin 22 mayıs 1922 tarihinde yapılan ihtarata rağmen 2, 3 haziran tarihlerinde beş ve 22, 24 haziran ve 5 temmuz 1922 de üç müstahzaratı nizamden muayyen bedelden noksan sattığı tespit edilmiştir ve keyfiyet müddei temyiz tarafından bir gûna itiraz vuku bulmamış olmasından dolayı federal mahkemece aynen kabul edilmiştir.

Müddeaaaleyh işbu muhalefetin kendisi tarafından değil belki eczahanenin asıl sahibi olan «Palud» müstahzaratı ispençiyariye ve kimyeviye anonim şirketi tarafından yapılmış olabileceğini veya her halde bu anonim şirketine davada husumet teveccüh edeceği defini de dermeyeran etmemiştir. Zaten kanton mahkemesi bu defi esasen taharri ederek reddetmişti. 6 Haziran 1921 tarihli mukavele «Palud» eczahanesinin nizamata muvafakat etmesi dolayısıyla, bütün muhalefetinden dolayı müddeaaaleyhin şahsan mes'ul olması lâzım geleceği şeklinde tefsir olunmak lâzımdır. Zira «Vaud» kantonunda eczahanelere müteallik 9 mayıs 1921

tarihli nizamname mucibince her eczahanenin eczacı diplomasını haiz bir şahsın idaresinde bulunması zaruri ve K. (C) ise idarî merciler tarafından «Palud» eczahanesini tedvire mezun kılınmıştır.

Müddeaaleyh aşağıdaki defileri dermeyan etmektedir:

1 - Cemiyetin gayelerinin kanun ve ahlâka mugayir olmasından dolayı (art 52 - III. C. C. S. ve T. K. M. 45) şahsiyeti hükmiyeyi haiz ve binaenaleyh hukuk ve vecaibe sahip olamaz.

2 - Buna müteferri olarak (art. 20 - I. C. O. 20 T. B. K.) mucibince şartı cezaî gayri muhik ve ahlâka mugayir ve bu sebepten batıl bir mükaveleyi teyit etmektedir.

3 - Ve gene buna müteferri olarak; akit, müddei tarafından mukavele imza edilmediği takdirde kendisine boykot yapılacağı tehdidinde bulunulmasından naşi müddealeyhce muteber bir ikrah altında yapılmıştır. (art. 29 - I. C. O. B. K. 20)

4 - Müddealeyh her halde cemiyetin nizam altına alınan müstahzaratından kendisine tedarik olunacağına dair olan teminat teahhüdünü ifada teehhür etmesinden dolayı, amilin tayin ettiği şart ve fiat altında müstahzaratı satacağı hakkındaki teahhüdünden kurtulmuştur. (art. 82 C. O. B. K, 81) Bu teehhür müddealeyhi 2 mayıs 1922 tarihli mukaveleyi feshe ve bundan dolyı zarar ve ziyanın talebi hakkının muhafazasına mezun kılmış, ve fesih dolayısıyla stok mal bitinciye kadar kendisini bağlayan ve ancak mukavele hitamında bir ihbarname ile tatbik edilmesi lâzımgelen şartı da ıskat etmiştir.

2 — Birinci defi üzerine

(Art. 52 - III. C. C. S «T. K. M. 45») mucibince gayeleri kanuna ve ahlâka mugayir olan cemiyet ve şirket ve müesseseler şahsiyet iktisap edemezler.» Bu hükmü kanunide esas olan şey asıl gayenin ahlâk ve kanuna mugayereti olup yoksa gayeye vusul için şirket veya müessesece kullanılan vasıtaların kanuna mugayereti değildir.

Bir cemiyet veya müessese kanuna ve ahlâka muvafık olan gayesine irişmek için gayri kanunî ve gayri ahlâkî vasıtalar kullansa bile gene şahsiyeti hükmiye iktisap eder.

Kanunen menedilmiş vasıtalara müracaat meselesi şahsiyeti hukukeyinin veya uzuvlarının mes'uliyetini mucip olabilecek bir fili gayri meşru (art. 55 - III. C. C. S. «T. K. M. 48» ve C. O. 41 B. K. 41) veya kanun ve ahlâka mugayir ve binaenaleyh batıl hukukî münasebetler doğurabilir. (Hafter ve Egger) e müracaat.

Bir müessesenin gayesi nizamnamesile meydana çıkar; meğer ki hakikî maksadını gizlemiş olsun. Bu takdirde sehven veya kasten kullanılan tabirata bakmıyarak meselenin taharrisi hâkime aittir. (Egger)

Nizamnamesine göre bu cemiyetin gayesi:

A) Azalarına ait alâmeti farika ve markaların kıymet ve mülkiyetini müdafaa.

B) Ecza ve sıhhiye müstahzaratı satışının şartlarını tanzim.

C) Toptan ve perakende satıcı azalar arasında itilâfin temin ve inkişafı ve diğer cihetten azalar arasında doğacak ihtilâfta mutavassıt vazifesini ifa..

«A ve C» e bakılırsa bunlarda kanun ve ahlâka mugayeret görülemez.

Nizamnamenin geri kalan ikinci gayesine gelince: mustahzaratı ispençiyariye ve sıhhiyenin satışı şartlarını tanzim etmek - katalogun vazih olan mukaddimesile, 1921 senesi başlangıç talimatnamesinin gösterdiği manaya göre - amilleri, koydukları satış şartlarına karşı yapılacak muhalefetlerin meni hakkında ittihat ettirmektir. (Bu şartlar bilhassa her amil tarafından kendi mustahzaratının perakende satıcılarla doktorlar ve sair müşterilere karşı fiatın tespitini ihtiva etmektedirler.) Zira fiatları esas itibarile amiller tespit edip cemiyet tespit etmemektedir.

Müddei ancak bir nokta üzerine müdahalede bulunabilir:

Perakendecilere karşı konan fiat İsviçre eczacılar cemiyetinin tatbik ettiği tenzilâtı göz önünde tutacak, yani perakendecilere karşı konulan fiatla umuma yapılan fiat arasında, perakendecilere bir kâr bırakacak şekilde ve komisyonun kâfi addettiği miktarda bir fark bulunacaktır.

Cemiyet, fabrikacılar arasında serbestii rekabeti kaldırmayıp bu rekabetin cereyanı dahilinde amil tarafından konan fiatlara karşı yapılan muhalefetin men'ini daha müessir bir hale koymak gayesini takip etmektedir.

Şartlara riayet etmeyen tacir yalnız bu mustahzaratı yapan amilin mustahzaratından değil cemiyete mensup bütün amillerin mustahzaratından mahrum edilecektir. Fiatların tespiti ise buna mukabil bir taraftan toptan diğer taraftan perakende satıcılar arasında serbest rekabeti men ve fiatların ve netice itibarile markaların itibardan düşmesini men hususunu istihdaf etmektedir.

Resim veya şekil istimaline gelince: ecnebi pazarlarına tahsis edilmiş olan müstahzaratın İsviçre pazarlarına girmesine mani olmaktır, mese-lâ; bir amil yalnız İsviçrede imalâtta bulunur. Bu mamulâtı İsviçrede bir fiata, parası düşkün bir ecnebi memlekette bir az daha dun bir fiata satar. Ahaliye karşı konan satış fiatı bile İsviçredekinden daha noksandır. Şu halde amilin menfaati icap eder ki; İsviçre eczahaneleri ecnebi satışlarına alıymayıp neticeten kârı azaltmasın.

Bir amil aynı müstahzaratı ya biri İsviçrede diğeri parası düşkün bir ecnebi memlekette olan iki fabrikada yapar. Ecnebi memlekette bunu İsviçredekinden daha ucuz satar; çünkü ecnebi fabrikasında yapılanı kendisine daha ucuz mal olmuştur. Onun menfeati İsviçre eczahanelerinin İsviçredeki mamulâtı satın almasındadır; veyahut amil parası düşkün ecnebi memlekette yaptığı müstahzaratı İsviçrede ecnebi memlekettekinden daha pahalı satar. Bu amilin menfaati İsviçre eczahanelerinin ecnebi memleketteki toptancılardan bu malları alamamasındadır. Hulâsa söylemek lâzımgelirse:

Amillerin hali hazırda kendi istihzaratının satış hakkını arazi itibarile tahditte menfaatları vardır; ve resim ve şekil kullanmayı tesis ise arazi tahdidatını tanzim eden şartlara karşı yapılacak muhalefetin men ve zecrini müessir kılmaktır.

Bu suretle taayyün eden nizamnamenin ikinci gayesi de ne gayri kanunî ne de ahlâka münafidir.

Amerika (12 temmuz 1890 tarihli «Shermanse» ve onu takibeden bir sürü kanunlar) ve Almanyadan (2 teşrtinisani 1923 tarihli «Verordnung gegen missbrauch wirtschaftlicher machtstellungens» farklı olarak İsviçrede bazı istihsalâtın satış şartlarını tanzim etmek isteyen şirketlere kabili tatbik ne cezaî ne idarî ve ne de medenî bir kartel kanunu yoktur.

Müddeaaleyh kendi tezini müdafaa için «Vaud» kanununun eczahane ve ilâahar müessesata dair 9 mayıs 1921 tarihli kanununun 13 ve 33 üncü maddelerini ikame etmektedir.

Mezkûr 13 üncü madde: Eczahaneler mevkii meriyette bulunan «helvetia» edviye mecmuasında zikrolunan eczaları daima bulundurmağa ve eczahanelerin vasfile basit ve mürekkep ilâcların hazırlanması ve konserveveler hususunda da mezkûr mecmua ahkâmına tamamilen uymağa mecburdurlar.

33 üncü madde: Eczacılar tabip reçeteleri üzerine hazırlanan ilâcları işbu reçeteler mefadına ve evvelce hazır bulundurulacak ilâcları da «halvetia» edviye mecmuasında gösterilen tertibe muvafık olarak hazırlayacaklardır.

Hukuku idareye müteallik olan bu ahkâm eczalara bazı mustahzaratın tedariki mecburiyetini tahmil etmekte ise de hiç bir vakit bu mustahzaratın amillerini bunları bütün eczacılara bhusus muayyen şartlar altında satmak mecburiyetini tahmil etmemiştir.

Zaten müessesenin gayesi de; nizama alınan mustahzaratın bütün eczacılara veya bunlardan bazılarına satılmasına mümaneat değil belki, müşteri eczacılar tarafından kendilerine tahmil olunan satış şeraitine riayeti temin etmektir.

13 ve 33 üncü maddeler müddeaaleyhin arzusu veçhile tefsir olunmakta şu manasız netice elde edilir ki meselâ; itibarı malîsi şüpheli olan bir eczacı, amilin icradan imtina ettiği bir siparişte bulunan bu 13 üncü maddeye istinat suretile amili icraya celbetmek hakkını haiz olması lâzım gelecektir.

Müddei tarafından tesis olunan müessese haddi zatında kanuna muayir olmadığı gibi ahlâka da münafi değildir.

30 mart 1896 tarihli bir hükmünde (R. O. 22 sahife 175) Federal mahkemesi prensip itibarile muayyen bir meslek sahiplerinin bu mesleki tarzı icradaki uyuşmaları keyfiyetinde vehleten ahlâka münafi bir şey görülmeyeceği kanaatini izhar etmişti. Federal mahkeme bu içtihadını müte-

akip bir çok kararlarile de teyit etti. (R. O. 31 II. 914 - 15. 33 II 364. 33 II 116 ve müteakibi sahifeler 39 II 251 Pr. No. 172.)

Bu prensipe içtihatla bir istisna vardır: Bir meslek sındıkasının gagesi, meselâ fiatları sun'î surette yükseltmek gibi halkı istismar halinde âdaba muhalif olur. (R. O. 31 II 915 ve 33 II. 117.) Meselede ise hal bu merkezde değildir.

Cemiyet, ancak İsviçre eczacılar şirketinin mustahzarat komisyonu vasıtasile, eczacılara karşı yapılan tenzilât miktarına riayet olunup olunmadığına nezaret ederek fiatların tesbitine müdahale etmektedir.

Perakende satıcılara karşı yapılan tenzilât ise, müddeaaaleyh K. (C.) ya nazaran âmmeye karşı kanunî fiattan yüzde 30 veya 35 miktarında olduğu takdirde tabii addolunmaktadır.

Müddeaaaleyh gayri safi bir kâr olan bu tenzilâtı fazla değil bilâkis noksan bulmaktadır.

Şu halde cemiyetin aslâ fahiş görünmeyen perakendecilere ait tenzilâtı temin hnsusundaki müdahalesinde ahlâka münafi bir şey yoktur. Cemiyetin tesiri perakendecilere yapılan tenzilât meselesine maksur kalmaktadır.

Perakendecilere karşı satış fiyatını ve icabında toptan satıcılara tenzilât miktarını tesbit eden bizzat amillerdir; ve borçlar kanununun birinci maddesi mucibince bu hususta gayri kabili itiraz bir surette hakları vardır.

Eğer perakendecilere gösterilen fiyat ile toptan satıcılara yapılan tenzilât mübalâğalı ve bu miktar amillerle toptan satıcılara fahiş bir kâr temin etmekte ise bundan cemiyet mes'ul edilmez. Amiller arasında rekabet ise zaten baki kalmaktadır.

Perakendecilere karşı yapılan tenzilât meselesinden maada cemiyetin fiyatlar üzerinde, amillerin umuma karşı yapılan satış fiyatları hakkında koyduğu şartlara muhalefetin men ve zecrini daha müessir bir şekle sokmak ve müstahzaratın memleketlerdeki inkısamına müteallik hususatı temin etmek gibi, uzaktan ve bilvasıta bir tesiri bulunmaktadır.

Birinci şart; müstahzaratın fiyatını tenzil edecek manevrelere maruz kalmamak bu suretle markalarının kıymetten sukutunu men ve bir kısım perakende satıcıların fiyatların bozulması sebebiyle zarardide olmaları gibi amillerin müşterek ve meşru menfaatları dolayısıle muhik görünür; ve şartı mezkûr meselâ büyük bir eczahanenin rakiplerini bertaraf etmek için yüzde otuz veya otuz üç yerine yüzde on veya yirmi bir kârla iktifa etmesine mani olunmağı istihdaf eder.

İkinci şart ise; gerek toptan ve gerek perakende satıcıların, amil tarafından parası düşük memleketler için vazettiği dun fiatlardan istifadesine mani olmaktadır. Zira bu muameleden hasıl olacak istifadenin halka rucu etmemesi mülâhazasından maada amillerin kendi istihsalâtını bu mevzii inkısamında menfaatlarının meşruiyetini de nazarda tutmak lâzımdır.

Filhakika bu müstahzaratın fiatı muhtelif memleketlerde velev ki aynı fabrika malı olsalar bile, muhtelifdir.

Sihhi ve ispençiyarî müstahzaratın reklâm masraflarının ne kadar ehemmiyetli olduğu malûmdur. Binaenaleyh İsviçreli bir amil, aynı kudrette olmak şartile İsviçrede yaptığı bir ilân için parası düşkün bir memlekette yaptığı masraftan ziyade para verir. Ve aynı şekilde parası düşük bir memleket amiline İsviçrede ilân masrafı kendi memleketinde olduğundan ziyade gelir. Binaenaleyh müddei temyiz amilin umumî bütçesinde ilân masrafının hesaba katıldığını beyhude mevzuu bahsetmektedir. Şüphesiz amil kendi bilânçosunun yalnız bir sütununa bu masarifi kaydetmektedir; lâkin bu kayıt ilân masarifinin muhtelif memleketlerde yapılmış olmasını ve ilân masarifinin şanji kuvvetli veya zaif memleketlere göre mütebeddil olmasını bertaraf edemez.

Aynı zamanda İsviçrede ve parası düşkün bir memlekette imal edilen müstahzarat hakkında ise yukarıda görüldüğü üzere, gelir fiatı bu son memlekette daha noksan olur ve bu malın daha ucuz satılabilmesine müsait olur,

Binaenaleyh amilin menfaati şudur ki ecnebi memlekette yapılan müstahzarat İsviçrede, sureti umumiyede fiatların tespiti gibi meselede rekabet yapmasın.

Amilin kendi emteasını koyduğu memleketin parasındaki kuvveti nazara almakta meşru bir menfaati vardır.

Aynı zamanda kanton mahkemesinin de tespit ettiği veçhile müddeinin muhtelif fırsatlarda fiatları tadil eden tesirini de nazarda tutmak lâzım gelir. Hatta şirket tarafından elde olunan bu tenzilât dolayısıyla ziyade masrafla aldıkları sto'kları daha dun bir fiata satmağa mecbur olan perakende satıcıların şirkete karşı protestolarını da mucip olmuştur.

Şirketin gayesini, ahaliye karşı tespit olunan fiattan kendisi mes'ul addolunsa bile, ahlâka mugayir görmeğe imkân yoktur. Zira bu telâkki, kanton mahkemesi tarafından serbestçe takdir olunan ve yüzde otuz ilâ otuz beşi bulmakta olan amillerin kârının fahiş olmadığı meselesile tearuz eder.

Binaenaleyh müddeaaaleyh tarafından (art. 52-III C. C. S. ve T. K. M. 45) inci maddeye bilistinat dermeyer olunan defi varit olamaz.

3 — İkinci defi üzerine:

Müddeinin takip etmek istediği gaye meşru ve ahlâkî olsa bile, o gayeye vusul için müracaat olunan vasıtaların ahlâka ve kanuna mugayir olması meselesini bertaraf edemez.

Müddeaaaleyhin iddiası da budur; ve mukavelesini (art. 20 C. O. B. K. 20) mucibince batıl addetmektedir.

Müddeaaaleyh esas itibarile amiller tarafından halk için tespit olunan fiatlara riayet etmek ve ettirmek vecibesini üstüne almıştır.

Bir amil nasıl kaidei umumiye olarak, kendi müstahzaratını kendine

uygun görünen fiat üzerinden satılığa çıkarmak veya kendi rakiplerinden dun bir fiata satmak hakkını haizse bir tacir de prensip itibarile kendi mallarını işine gelen fiata satmak hakkını haizdir. Fakat bir amilin ekseri ahvalde kendi müstahzaratını tedavüle çıkaran satıcılar hakkında fiat tespit, veya meselemizde olduğu gibi, hiç olmazsa asgarî bir hat tayin etmek hususundaki meşru hakları reddolunamaz.

Amil, satıcıları, satışa alâkadar etmek maksadile onlara kâfi bir kâr temin etmeği isteyebilir; veyahut fiatların düşmesi dolayısıyla markasının kıymetten sukutundan korkabilir. Binaenaleyh bu gibi hallerde müşterisine onu muayyen bir fiata satmak, veya muayyen bir hadden aşağı satmamak veya diğer bir mutavassıta sattığı takdirde ondan buna müşabih bir taahhüt almak gibi, vecibeler tahmil edebilir. Amil ile müşterisi arasında yapılan bu mukaveleye bu gibi şartlar dercetmek ne kanuna ne de adaba mugayirdir. Federal mahkeme keyfiyeti böylece tanımıştır. (R. O. 24 II. 434) ve gene bu şartlar bir çok amillerin birleşerek müşterilere tahmil edilmesi yüzünden gayri kanunî ve ahlâka münafi bir hale gelmezler (R. O. 33. II. 116)

4 — Üçüncü defi üzerine

Muteber ikrah mevzuu bahsedilerek dermeyen olunan bu defin de nazara alınmaması lâzım gelmektedir. Zira 6 haziran 1921 tarihli mukavele her halde icazete iktiran etmiştir.

5 — Dördüncü defi üzerine

Müddeaaleyhin 1922 senesi nisanında şirketin bir çok mensuplarına yaptığı siparişler icra edilmemiştir. Müddei temyiz burada, esas müddeinin 6 haziran 1921 tarihli mukavelede kendi taahhüdünün mukabili olan, ve nizama alınan müstahzarattan kendine temin edilmesi şeklindeki vecibesini ifa etmediği halini görmektedir. Ancak cemiyetin böyle bir teahhütte bulunduğuna hiç bir delil yoktur.

Her ne kadar 6 haziran 1921 tarihli mukavele bu hususta bir şey göstermiyorsa da, müddeaaleyh mukaveleyi imza etmekle müddeiye karşı akitten mütevellit olarak: kendi isminin mukaveleyi imza etmiş perakendeciler listesine ithalini, daha umumî olarak, cemiyetin, bu müstahzarattan tedariki işkâl edecek bir gûna muamelede bulunmamasını cemiyetin neşrettiği katalogda gösterilen tenzilât miktarının, İsviçre eczacılar cemiyeti müstahzarat komisyonunun da tasdikine mukarin olarak evvelce tespit edilmiş olan tenzilât miktarına uygun bulunmasını ve müddeinin mukaveleye riayet etmeyen diğer mümziler aleyhine harekette bulunmasını talep hakkını kazanmıştır.

Fakat, cemiyetin K. (C.) nin yapmış olduğu siparişleri bütün azalarına icra ettirmek mecburiyetini tahammül etmiş olabilmesi tasavvur edilemez. Zira bu kabul müddeiye külliyan yabancı olan ve meselâ sipariş edenin aşağı yukarı borcunu edaya olan iktidarı, eski sipariş bedellerini tediye etmemesi, cemiyetle alâkası olmayan ve fakat sipariş edenle sipariş alan fabrikanın mensup bulunduğu diğer bir

teşkilât tarafından ihraç edilmiş olması, gibi bir takım ahvale bağlıdır. Bahusus meselemizde bu son hal tahakkuk etmiştir.

Eğer 1922 nisanında cemiyete intisap etmiş bir çok amiller tarafından K. (C.) nin siparişleri kabul edilmemiş ise, bu keyfiyet müddeinin kendi vecibesine mugayir olarak bu manada bir müdahalede bulunmamasından değil belki müddeaaaleyhin 22 mart 1921 tarihinde müddeaaaleyhin İsviçre eczacıları sindikası tarafından ihracı ve bu ihracın sindikaya mensup eczacılar tarafından «Palud» eczahanesine karşı otomatik bir surette boykot yapılmasını intaç eden 30 mart 1922 tarihli İsviçre eczacılar gazetesinde ilân edilmesidir.

Müddei temyiz, ihracının eczacılar sindikası tarafından yapıldığını reddetmiyor. Fakat cemiyetin kendisine karşı def'an serdi kabil olacak şekilde bu tedbire muvafakat ettiğini dermeyan ve bu hususta 1921-1922 senesi hesabatının tetkiki esnasında İsviçre eczacılar sindikası tarafından (Olten) da 19 teşrinisani 1922 senesi heyeti umumiye arzolan senelik raporun bir fıkrasına istinat etmektedir.

Orada «Palud» eczahanesinin 22 mart 1922 de ihraç edilmiş olduğu gösterildikten sonra deniliyor ki: Cemiyete, kendisine karşı yapılan teahhüdün yapılmadığını görerek bizim teşebbüsünüze iştirak ve iltihak etmiştir.

Bu iltihak 22 mart 1922 tarihli boykotu, kabulüne delâlet edemez; ancak K. (C.) nin 2 mayıs 1922 tarihindeki hurucundan epi zaman sonra 6 haziran 1922 tarihinde «Palud» eczahanesine karşı yapılan boykotun karar altına alındığını derhatır ettirir. Dosyada mevcut vesaik, müddeaaaleyhin «Palud» anonim şirkete olan ihtilâf yüzünden cemiyetin kendisini 2 mayıs 1922 den evvel boykot etmiş olduğu şeklindeki beyanatını tahlil etmektedir.

Eğer K. «C.» 2 mayıs 1922 tarihinden evvel ihraç olunmuş ise bunu İsviçre eczacılar sindikası yapmıştır.

2 mayıs 1922 tarihinde Müddei müddeaaaleyhe karşı taahhüdünün hepsini ifa etmişti. Hatta K. (C.) nin 26 nisan 1922 tarihli talebi üzerine 1 mayıs 1922 tarihli bir tamim ile azalarına müddeaaaleyhin perakende satıcılar mukavelesine vaz'ı imza etmiş olduğunu sarahaten hatırlatmak suretile taahhüdünün ötesine geçti. Bundan maksat ta K. (C.) nin cemiyete karşı olan vaziyetile, ayrı bir şahsiyeti maneviyeye olan sendikaya karşı vaziyeti arasında bir tedahülün meni idi. Filhakika müddeaaaleyh 1 mayıs 1921 tarihli tamimin gönderildiğini ret ile yalnız cemiyetin 3 mayıs 1922 de kendisine müşkülât gösteren amillerin gösterilmesini talep ettiğini söylemektedir. Bu delil kanaatbahş değildir. Zira 3 mayıs tarihinde müddei K. «C.» a şikâyet etmekte olduğu amiller nezdinde ikinci ve hususî bir tavassutta daha bulunmağı teklif etmiştir; yoksa bunda tamimi göndermediğini tanımış değildir.

Mukavelenin K. (C.) tarafından tek başına olarak 2 mayıs 1922 tarihinde bozulmuş olması şu halde gayri meşru görülmektedir.

Müddeaaleyh mukavelesini 6 mart 1922 tarihinde yapacağı tahrirî bir ihbarla ancak 1923 senesi haziranının 6 ncı günü için feshedebilirdi. Binaenaleyh mukavelenin bozulmasını, 19 mayıs 1922 tarihli ihtara sebebiyet veren ve keza 2 ve 3 haziran 1922 de irtikâp olunup mukavelenin gösterdiği veçhile 500 franklık ilk cezaya ve 6 haziran 1922 tarihinde cemiyetle mukavele eden mümziler listesinden isminin silinmesine sebep olan ahitşikenlikleri meşru göstermek için ileriye süremez.

Bundan maada mukavele 6 haziran 1922 tarihinde hitama erse bile K. (C.) aynı şartı cezaî mucibince, stokları bitinceye kadar nizam altına alınan fiata riayetle mükellefti. Tenzilâtlı satışla bu teahhüde riayet etmemiş ve binnetice kendisine 26 haziran ve 5 ve 12 temmuz 1922 tarihleriyle üç defada ceman 400 franklık bir cezanın tatbikine sebebiyet vermiştir. Zira müddeaaleyh bu satışın 6 haziran 1922 den sonra iktisap edilmiş stoklardan yapıldığını bile öne sürmemiştir.

Resen tetkiki lâzım gelen (art 163. C. O. «B. K. 161») bir mesele kalmaktadır ki o da K. (C.) a tatbik olunan cezaların fahiş olup olmadığıdır.

Şartı cezainin teyit ettiği mukavelenin müddeiye göre ehemmiyetini ve K. (C.) a izafe olunan satışın, gazetelerde ilân edilmiş tenzilîtlı satış sisteminin bir cüzünü teşkil ettiği halde 2 mayıs 1922 tarihinde müddeaaleyh tarafından mukavele hilâfına vukua getirilmiş olmasına binaen bu suale verilecek cevapta menfidir. Bu noktaya münhasır olan esas talebin kabulile temyiz talebinin binnetice reddi lâzım gelmektedir.

B. Mukabil davaya gelince.

6 — Müddeaaleyh müddiden kendisinin listeden ihracından dolayı zarar ve ziyan olarak 10 bin frank istemektedir.

Kanton mahkemeleri bu zararın «Palud» eczahanesinin alelâde müdürü olan K. «C.» a karşı ika olunmadığını belki bu eczahanenin esas sahibi olan «Palud» müstahzaratı kimyeviye ve ispençiyariye anonim şirketine karşı ika edilmiş olabileceğini ve icabında bunu talepte ancak mezkûr anonim şirketinin bir sıfatı olabileceğini bihakkın meydana koymuşlardır.

Hatta müddeaaleyh şahsen bir zarara duçar olsa veya anonim şirketinin, zararın tamiri hususundaki mefruz hakkı listeden ihraç dolayısıyla müddeaaleyhe devir ve nakledilmiş olsa bile mukabil davanın reddi lâzım gelecektir.

Cemiyet K. (C.) i ancak 6 haziran 1922 de listeden tayyetmiştir. Bu

tay menfi bir boykot icap ettirmektedir. Zira cemiyete mensup amiller ancak imza edenlere satmağı teahhüt ettikleri gibi, müstahzaratın toptan ve perakende satıcıları dahi aynı mukaveleye tabi olmalarından gene bu veçhile imza edenlere satmayı teahhüt etmişlerdir.

Halbuki isminin ihracından evvel 2 mayıs 1922 de bizzat K. (C.) akti bozmuştur ve işbu ihraç kendisi tarafından vücade getirilen vaziyette bir tebeddül yapmamıştır.

Müddeaaleyh haksız olarak. cemiyet tarafından ifayı teahhüt olunmadığını ileri sürebileceğini zannetmektedir. Bu halde bile müddeaaleyh mukaveleyi feshetmeksizin müddeiye karşı, icrayı teahhüde icbar veya icrada teahhürden mütevellit zarar ve ziyan talebile bir dava açabilirdi. K. (C.) mukaveleye hakkı olmaksızın feshetmesile, isminin mümziler listesinde gösterilmesi menfaatından birrıza sarfı nazar etmiştir.

2 mayıs 1922 tarihli fesihten kat'ı nazar etsek, bile müddeaaleyhce yapılan bir çok ahit şikenlikler yüzünden vukubulan ihraç gayri kanunî ve ahlâka münafi değildir.

Bu hususta «Cossmann» ve «Verband Schweizerischer Eisenvvarenhand-ler» arasındaki davaya lâhik olan 19 eylül 1927 tarihli karara müracaat kâfidir.

Federal mahkeme bu kararında «yapmış olduğu teahhüdü bilerek ve bir sistem dahilinde nakzeden ve bu hareketinin, mukavelenamenin ceza şartı mucibince ihracı mucip olacağını bilen bir âkidi ifayı teahhüde sevk maksadile yapılan boykotun kanuna ve ahlâka mugayir olmadığı » yolundaki kanton mahkemesi içtihadını kabul eylemiştir. (R. O. 36 II 562 m.)

Filhakika gayenin ahlâka ve kanuna mugayir olması kâfi olmayıp gayeye vusul için kullanılan vasıtaların da kanun ve ahlâka muhalif olması lâzımdır.

Federal mahkeme uzun müddet boykot edilen kimsenin iktisadî varlığını mahvedecek vasıtalara müracaatın gayri kanunî ve gayri ahlâki olduğu içtihadında bulundu. Keza Federal mahkeme bir müteşebbis, bir tüccar veya amelenin iktisadî mevcudiyetinin mahvedilmemesi hakkını tanıdı, » «R. O. 22 II. 173. 32 II. 360 - 370. » Fakat son zamanlarda da bu hakkın (art 28. 1 C. C. S. m. 24 T. K. M.) kanunu medenice himaye edilen şahsa merbut bir hak olmadığı içtihadında bulundu «R. O. 51 II 525 52 II, 383»

Bu kararlardan birincisi; boykotu yapan kimse tarafından kullanılan vasıtaların boykot edilen şahsa zararı boykot edene temin ettiği menfa-
atle gayri mütenasip bir şekilde olursa o halde gayri kanunî ve gayri ahlâkîdir, noktasından hareket etmektedir. Bu yeni içtihada göre iktisadî

şahsiyetin mahvedilmesi, kullanılan vasıtaların gayri kanunî ve gayri ahlâkî olarak tavsif edilmesi için ne kâtî ve ne de zaruridir.

Kat'î bir kıstas yerine nisbî bir kıstas ikame edilmiştir. Bu kıstas da faideli tesirle zararlı tesir arasındaki nisbetten çıkarılmıştır.

İşbu davada ise «Palud» eczahanesine ika edildiği iddia olunan zarar sureti mahsusada ağır görülmemektedir. Zira daha ilk celsei muhakemede müddeaaaleyh boykot edilmiş olmasına rağmen işlerinin muvafakiyetle devam ettiğini tasdik etmiştir.

Diğer cihetten, cemiyetin, mukaveleyi imza etmeyen perakende satıcıların, imza edenlere tahsis edilen menafiden müstefit olmamalarında hayatî bir menfaati vardır.

Aksi halde imza edenler - tahdidinden bir faide kalmaması dolayısıyla - ticarî serbestiliklerini elde etmek üzere derhal mukaveleyi bertaraf edecekler, ve cemiyet yaşayamayacaktır.

«Birinci Hukuk dairesi 7 mart 1921 Casselmann ve İsviçre müstahzeratı ispençiyariye ve kimyeviye cemiyeti arasındaki dava.»

Mütercimi
A. Kemal

İşarat:

- C. C. S. : İsviçre kanunu medenisi
- C. C. : İsviçre borçlar kanunu
- T. K. M. : Türk kanunu medenisi
- B. K. : « borçlar kanunu.

Velhasıl, bilhasrı bir cinayet olmasından şüphelenilen kâffeî ahvalde cesâdin ne vaziyette bulunduğunu elbisesinin ne halde olduğunu mahalli vak'anın ahval ve evzaı ve civarda kan lekesi, silâh ve saire bulunması gibi kâffeî tafsîlâtı dekikan kaydetmeli.

Keşfi iptidainin bir daha tekrarına imkân olmadığı ve bilâhare esnayı tahkikat ve muhakemede bu nukat üzerine pek çok ihtilâfat ve itirazat tekevvün edebileceği için keşfi iptidaide hatta en tali teferruattan bile hiç birini ilmal etmemeye sureti mahsusada dikkat edilmelidir.

Ve nihayet cenazenin hüviyeti meçhul ise bilâhare tayini hüviyetine medar olabilecek kâffeî nukatı da tespit ve tasrih etmeyi unutmamalı, bu hususta size bilâhare gene bazı irşalatta bulunacağım.

Tesemmümat

Ansızın ve şüpheli ölümler içinde mühim bir zümre de mesmumen vefat vak'alarıdır. Cenazenin mesmumen vefat ettiği hakkında ihtimali kuvvetlendiren hususat cenazenin vefatından akdem vaki olan kay ve sair ifrağatında sarmısak veya soğan kokusuna şebih bazı kokuların mahsus olması, bu ifragatın koyu kahve telvesi veya siyahımsı yahut mavimsi yeşil gibi renkte bulunması cenazenin ölmezden evvel şiddetli nöbet halinde karın ağrıları çekmesi, pirinç suyuna benzetilebilecek şekilde ishallerle duçar olması, dulaklarında veya ağzında yakıcı ve dağlayıcı bir şey içtiğine delâlet edecek bazı asar görülmesi, dış etleri etrafında savatlanmış gibi siyahımsı bir zıh mevcut olması, kebaveti meytiyenin kiraz kırmızısı veya koyu kırmızı ve yahut sarı ve yahut çukulata renginde olması gibi ahvaldir. Mesmumen vefat eden bir fert bir kasti cinaîye uğramış olabileceği gibi bir sehiv ve kazanın kurbanı da olabilir; intihar etmiş de olabilir; başka suretle katil ve ifna edildikten sonra intihar maksadile kendini tesmim ettiği zannı hasıl edilmek üzere ölüsünün agzına zaç yağı gibi yakıcı bir maddei kimyeviye dökülmüş de olabilir.

Bu kabil ahvalde bittabi tahkikatı adliye mümkün olanları tesbit ettikten sonra fennî bir surette de şu sualleri hallettirmek icap eder.

Evvelâ mevtada tesemmüm vaki mi? Bittabi mümkün olduğu takdirde meytin kablelvefat ibraz ettiği alâim ve âraz;

Saniyen fethi meyit icrasile cenazenin âza ve echizei muhtelifesinde mevcut olan afat ve tegayyüratı teşrihiye;

Salisen cenazenin gene âza ve echizei muhtelifesinin aksamı muhtelifesi taharriyatı sumum kimyahanesinde tahlil edilerek azasının ensicesinden her hangi bir maddei semmiyenin mevcut olup olmadığı cem ve tesbit edilmek iktiza eder .

Bütün bu nukat tavazzuh ve taayyün ettikten sonra cenazenin ölmezden evvel gösterdiği a'âmat ile fethi meyit neticesinde tesadüf edilen âsarı teşrihiye ve bilkimya ensicesinde mevcut olduğu sabit olan zehrin âraz ve delâili teşrihiyesi ile tevafuk edip etmediğini tahkik etmek ve ondan sonra bir karar vermek icap eder.

Bu iş oldukça müşküldür bir kere hastanın ölmezden evvel gösterdiği âraz tesemmüme has değildir. Kezalik afatı teşrihiyede hem kâffeî sümum afatı teşrihiye hasıl etmez, hem de bir takım sumumun tekvin ettiği afat tabîî hastalıklarda da tekevvün edebilir; sonra tahlilâtı kimyeviyede bir çok hususiyetler ibraz eder. Bir çok sumum vardır ki bedene dahil olduktan sonra tesmin etmekle beraber terkibi kimyevisi tahallül eder; ve tahlilâtı kimyeviye ile bulunması imkânı kalmaz. Sumum vardır ki miktarı devaide olmak şartile tedavi maksadile kullanılır, ve başka bir sebeple vefat etmiş cenazenin azayı bedeniyesi tahlil edilince o semmin mevcudiyeti sabit olur.

Hele tesemmüm şüphesi sonradan hasıl olmuş ta fethi kabir yapılacak cenaze vefatından epice bir zaman sonra tetkik edilmiş ise iş büsbütün karışır.

Çünkü tefessüh bir taraftan afatı teşrihiyenin zevalini ve ensicedeki tesmin etmiş semmin harap olmasının ve diğer taraftan cenazenin medfun olduğu topraktaki mevaddı madeniye arasında sem mahiyetindeki ecsamın tahlili kimyevî üzerinde müessir olması gibi netayiç hasıl edebilir, Bütün bu müşkülâta karşı sahih ve sıhate karip bir netice istihsal edebilmek için gerek fethi meyit icrasında ve gerekse kimyakere tevdi edilmek üzere ayrılıp gönderilecek aksamı bedeniyenin usulü intihabında ve anbalâjında bir takım takayyüdat ve tedabiri mahsusa ittihazı icap eder ki bunlar da bittabi tabibi adlînin işidir.

Fakat ekseri hususatta bu takayyülatın icrası ve tatbikatına kudret ve selâhiyeti kifayet etmez ve binaenaleyh Müddeiumumî ve müstantığın kudret ve selâhiyeti kanuniye ve idariyesinden istianeye mecbur olur. Tabibe istediği muavenetler deriğ edilmemelidir ki aranılan hakikat tavazzuh edebilsin. Ancak bu şerait dahilindedir ki bir mesmumen vefat vakası karşısında tabibi adlî izharı hakka medar olacak bazı malûmat cem edebilir. Bu kabil vakayide bittabi evvelâ vefat bir tesemmüm eserimidir? Saniyen vefatı mucip olan tesmim hangi sem iledir? Semin miktarı mesmumen vefatı mucip olmağa kifayet eder mi? Tesemmüm kastı cinaî mi? İntihar, kaza veya bir hata neticesi midir? Burada en müşkül mes'ele tesemmüme hükmetmektir.

Tesemmüme yakinen hükmetmek için evvel emirde hastanın kablelvefat irae ettiği araz ve alâimi maraziye ile fethi meyitte tesbit edilen delâili teşrihiye ve meytin ensice ve azayı muhtelifesinden bilkimya mevcudiyeti isbat edilen semmin cins ve miktarı gibi her hangi bir sem ile mesmumen vefat için iktiza eden şeraiti müttehiden cem etmek iktiza eder, Bu şeraiti saliseyi cem edebilmek ise pek müşküldür.

Evvelâ cenazenin kablelvefat irae ettiği âraz hakkında ekseriya malûmatı kâfiye istihsali imkânı bulunmaz. Saniyen bazı sumum tabiatları muktezası uzviyette pek çabuk harap olduklarından bilkimya keşf ve tayini miktarı mümkün olmaz. Elde tesbiti en mümkün olan afatı teşrihiyedir. Fakat bu afatı teşrihiyede ekseriya tesemmümden maada emraz ile de tekevvin edebilir olduklarından yalnız başlarına hükmü kat'i itasına kifayet edecek bir kuvvette değildir.

Hele vefat ile fethi meyit ve bilkimya taharrii sumum arasında vakit geçmiş olursa tefessüh hem afeti teşrihiyeyi hem de semmi izale edeceğinden mes'ele büsbütün içinden çıkılmaz bir hal alır. Binaenaleyh mesmumen vefat vakayinde keşif ve fethi meyit icrasında mümkün olduğu kadar sür'atle hareket etmek ve fethi meyitle taharriyatı sumumun istilzam ettiği takayyüdatı hususiye hakkında tabibi adlînin mütalebatına azamî miktarda muavenet ve müzaharet göstermek şarttır. Bütün bu itinalar neticesinde tabibi adlî cenaze mesmumen vefat etmiş midir? Sualine her vakit katiyetle meyit falan sem ile mesmumen vefat etmiştir diyemez.

Tetkikatın verdiği neticenin derecei vusukuna göre kablelvefat âraz ve delâili hususiyei tesemmümiye irae etmemiş olmasına veya irae ettiği taayyün etmemesine rağmen meşhut olan afatı teşrihiye-ye ve ensicei bedeniyesinde beher yüz gıramında şu kadar olmak üzere mevcudiyeti bilkimya tahakkuk eden maddei semmiyenin mevcudiyetine; yahut vukuu vefat ile fethi meyit arasındaki müruru zaman sebebine ve tefessühun ilerlemesi hasebile afatı teşrihiye evsafının gaip olmasına rağmen; yahut kablelvefat ibraz ettiği ârazın ve taharriyatı sumum neticesinde ahşanın şu kadar miktar maddei semmiye bulunmasına mebni mesmumen vefatı fennen kabule şayan olduğu; yahut ki (aksamı bedeniyesinde maddei semmiyenin mevcudiyeti bilkimya tespit edilememesine rağmen kablelvefat ibraz ettiği âraz ve tesadüf olunan afat, afatı teşrihiye ile, hususan vefatından akdem yediği veya içtiği maddenin asarı kalmış ta tahlil veya muayene edilebilmiş ise filân sem ile mesmumen vefatı fennen ağılebi ihtimal görüldüğü) ve yahut ki (tahkikatı adliye her hangi bir maddei semmiyeyi yediği ve filân falan ve ârazı maraziye irae ederek vefat ettiğini tayin edişine rağmen tefessüh sebebine doğrudan doğruya afatı teşrihiyei maraziye tesadüf edilemeyeişine ve ahşada maddei semmiye bilkimya bulunamayışına mebni keyfiyeti tesemmüm fennen sabit olamamıştır) demeye mecbur olur.

Tesemmümün katil mi? İntihar mı? olduğunu kestirmek bin nisbe daha kolaydır; çünkü katil maksadile vaki olacak tesemmümde mağdurun semmi haberi olmaksızın ve farkına varmaksızın alması iktiza eder. Bunun için yedirilecek semmin farkına varılmaksızın yenebilecek surette yani kokusuz, lezzetsiz olması, ve yakıcı ve muharriş olmaması iktiza eder. Sonra tesiri seri olmalıdır ki hem maksadı cinaîyi temin etsin ve hem de uzun sürecek müdahalât ve müdavâtı musibbe ile tesiri izale edilecek ve aynı zamanda kasdı cinaîyi ifşa edecek mahiyette olmaması icap eder.

Bir de nazarı dikkati calip ve bilâhare tahkikat ile sabit olarak aleyhine delil tekevvün edecek mahiyette olmayıp kolaylıkla tedariki lâzım gelir.

Bu şeraiti cem etmek isteyince istenilen sümün pek az kalır. Ve hemen de adeta mahut sıçan otu dediğimiz arsenike münhasır kalır. İşte bu sebebe mebnidir ki vekayii adliyede tesemmüme pek

az tesadüf olunur. Ve tesadüf olunanlar da hemen umumiyetle arsenik ile tesemmümden ibaret bulunur. Maahaza mağdurun sarhoş olduğu zaman içkisi veya yiyeceği içine mevaddı semmiye ilâve ederek tesmin ika edildiği vakidir.

İntihar için olan tesemmümlerde bittabi semmin intihabı okadar müşkülât istemez, Maahaza bu hususta da müntehir mümkün olduğu kadar çabuk ve az ıztırapla öldüren sümumu intihap eder. On, on bir günden evvel öldürdüğü pek müstesna vekayia münhasır olmasına ve umumiyetle pek şedit olan ve ıztırapla mucibi mevt olmasına rağmen bilmem neden intihar için süblüme en çok kullanılan zehirdir.

Bittabi intihar için kullanılan sümum en ziyade kolaylıkla tedarik edilebilenleridir. Bu sebepten en çok süblüme ile, perman-ganat ile, siyanün ile intiharlara tesadüf olunur.

Kaza ile vuku bulanlarda bir tasnif mümkün olmaz. Sarhoşlukla uykudan uyanıp su zannile zaç yağı, kesif hamızı finik mahlûlû, petrol, benzin içenler vakidir. Kazaen tesemmümlerin mühim bir kısmı da morfin, kokain, eter gibi mevaddı semmiye istimalini itiyat edinenlerin bazen tahammül edebildikleri miktar fevkinde sümum almaları ile tekevvün eder. Ve bunlarda büyük bir sebep te sem maddelerini gizli ve kaçak surette tedarik zaruretleri; Bilhassa morfin, kokain gibi mevaddı semmiyeyi müptelâları kaçakçılardan alır. Kaçakçılar ekseriya bu mevaddı nişasta, asitborik gibi tesirsiz mevat ile tahlit ederek hileli bir surette satarlar. Bittabi böyle karışık mevaddı kullananlar iştihayı semmiyelerini tatmin için çok miktar kullanırlar; fakat hakikatta asıl maddei müessiri sem az miktardadır. Bir gün bir tiryaki o maddenin her nasılsa safını tedarik ederek her hangi miktarda kullanacak olursa bittabi tesemmüm eder.

Mesumun vefat vekayiinde bir de bazen tayini icap eden cihet meytin aktemce sureti aherle katil ve ifna edildikten sonra maktule kazaen veya intiharen zaç yağı gibi muhrip ve kâvî bir semmi şedit içerek vefat etmiş olduğu zannını hasıl eyleyerek adliyei şaşırtmak için badelvefat ağzından böyle bir maddei semmiye akıttırılmış olabilmesi ihtimalidir. Burada tabibi adlî sizi pek kolay tenvir eder. Evvel emirde bu kabil hilelerde nazarı dikkati celp etsin için ekseriya zaç yağı, kezzap gibi kâvî ve muhrip mevat kullanılır ki dudaklarında, ağzında az kalsa da nazarı dikkati celp

etsin; fakat kâviyat ve sümumun zihayat ensice üzerinde hasıl edecekleri taamülâtı hayatiye vardır ki bittabi hayattan sakıt bir ceset üzerinde tahassül etmez ve tabibi adli bu farkı derakap zahire ihraç eder.

*
* *

Ansızın olümler içinde bir de binnisbe az olmak üzere güneş çarpmasından ve sıcak vurmasından mütevellit, soğukta donarak, ve yıldırım çarparak yahut elektirik vurmasından vaki ölümmler vardır.

Tahkikatı adliye güneş çarpmasından ve sıcak vurmasından tahassul ettiği ihtimalini teyit eden vekayide de tabibi adliye fethi meyyit yaptırmak faidelidir. Çünkü tabibi adli fethi meyyit ile azayı bedeniyeden bir takım afatı mahsusayı teşrihiye bularak bu tarzı vefatın sıhhatını teyit ettiği gibi eğer her hangi bir suretle tahkikatı adliye şaşırtmağa getiriliyorsa o takdirde de sebebi haki-kîi mevti izhar ederek tahkikatı mecrayı sahihine iade etmesi ihtimali mevcuttur.

Soukta donarak ölenlerde fethi meyyit ile taayyün eder; maahaza daha esnayı keşifte de cenazenin üzerinde cenazenin vaziyeti ile gayri mütenasip olukları için kebavet mahiyetinde olmayan ve zaten rengi de gök kırmızı, az çok geniş lekelerin mevcut olması ve bu lekelerin bazıları üzerinde sanki yanık imiş gibi içi su dolu kabarcıklar tahassülü bu ihtimali teyit edecek mahiyettedir.

Yıldırım isabet eden veya alektrik tesiri ile vefat eyleyenler de fethi meyyit ile vasıf afatı teşrihiye bulunmadığı için fethi meyyitten büyük bir faide istihsal edilemezse de muayenei keşfiye tayini hakikate kifayet edecek kadar delâil verir. Çünkü yıldırım isabet etmiş cenazenin üzerinde, elbisesinde, kıllarında, gayri muntazam surette münteşir yanıklar, yıldırımın isabet ettiği mahalde mevcut mevaddı madeniyenin zevebanı, kumların eriyerek cam haline inkılâbı, ağaçların kavrulması gibi bir takım kargaşalık alektrik tesirile vukua gelen mevtlerde de hakikatın tahkikatı adliye ve keşf ile tezahuruna medar olur.

Şehirde de tenvirat için kullanılan on voltluk tötör alektriki ile temas noktaları ratıp ve binaenaleyh cereyanın sür'at ve şiddetle müruruna müsait olursa ve cereyan meselâ bir el ile cereyanın

bir ucunu ve diğeri ile diğeri ucunu tutarak olduğu gibi mevcei elektrikiyenin nahiyei kalbiyeden müruruna müsait olursa ihtizazı lifi kalp ile mevt husulüne kifayet eder. Hele tramvay tellerine temas gibi (500) volttan fazla tavatturu da cereyanı elektrikiler mevce nahiyei kalbe tesadüf etmese de mevti intaç eder. Ve alel-ekser muayenei keşfiye ile tespit edilecek delâil ve alâim izharı hakka kâfi gelir.

Bunlar haricinde gark, salp, ihnak, tahnik ve cüruhu mühlike ikâ suretile davet edilmiş, ölümler kalıyor ki bunları ayrıca tafsil edeceğiz.

Fakat bu bahse girmezden evvel yeni doğmuş çocuklarda vukua gelen anî ve şüpheli mevt vekayiini mevzuu bahsetmek isterim ki bu vekayi (Katli velit) namı umumisi altında bir mebhası mahsus teşkil eder.

Bu bahis iki yüzden mühimdir.

Evveleminde yeni doğan çocuklarda mevti anî ve seriler pek kesirilvuku olduğu ve yeni doğan çocuk kademnihafe olduğu muhiti haricî ile istinas edinciye kadar hayatı bahasına malolan birçok mehalike maruz bulunduğ u için mevti anî ve serilere çok tesadüf edilir.

Saniyen, hukuku umumiye noktai nazarından da bu bahsin bir hususiyeti vardır.

Bir kerre gayri meşru münasebetlerin mahsulü olan çocukların validesinin vaziyeti içtimaiyesi üzerinde husule getireceği tesirâtı muzirre sebebine ananın çocuğunu gizlemek ve yok etmek zarureti bir saiki cürmîdir ki sair gûna katil ceraiminin esbap ve sevaikine nisbeten pek büyük bir hususiyet irae eder. Sonra hususile zaifülâkıl bir kadının kendi mahsulü ve kendi eseri ibdaı olan çocuğunun müsebbibi kendisi olduğu için hayatı üzerinde bir hakkı tasarrufu olduğu kanaati de cayi teemmül bir zihniyeti mahsusa teşkil eder.

Sonra bir kadını gayri meşru bir surette gebe kalmağa ve çocuk doğurtmağa mecbur eden girizei tenasüliye nasıl mübrem ve ihtiras aver bir sevki tabii olduğu ve zarurat ve telekkiyatı içtimaiye ile meyelânatı nefsiyenin bu işte ne mütezat bir haleti ruhiye teşkil ettiği de aşikârdır. Bütün bunlara ilâveten bir taraftan çocuğun haddi zatında keyfiyeti tevellülü cenini ekseriya mühlik

cüruha maruz bırakacak şerait ve mihanikiyet dahilinde vukuu ve bu şeraitin gizli ve sessiz bir surette ikmalî takdirinde daha ziyade artması sebeble yeni doğan çocuklarda mevt âfâtı cerhiye neticesinde tekevvün etmiş olsa bile bu cüruhu vahime ve mühlîkenin avarızı tabiiyei tevlitten mi yoksa cürmî ve cinaî bir manevre neticesi mi olduğunu takdirdeki müşkülât ve diğer taraftan vazı hamil etmekte olan ve yeni vazı hamil etmiş olan bir kalının bir çok defalar ziyâ şuuru tamını da mucip olan pek şedit âlâm ve ıztırabat içinde bulunduğu düşünülürse ve gayri meşru ve gizli vazı hamillerde kadının evca ve ıztırabatı tabiiyesine veledi gayri meşruun kademnihadei vücut olmasıyle vaziyeti içtimaiyesinde husule getireceği avakibi teemmülden münbais alâmı maneviye ve ruhiyesinin inzımam edeceği de göz önüne getirilince bir sabi meytin keyfiyeti vefatında gerek fethi meyitle elde edeceği delâili şerh ve tefsirde Tabibi adlının gerek keyfiyeti vilâdin hafiyen vukuu sebebine tahkikatla pek vazih malûmat elde edilemeyişi ve tabibi adlının fethi meyt neticesinde böyle sabii meyt neticesinde istintaç ettiği delâil ile katiyülmefat beyanatta bulunamayışı karşısında böyle sabii meyt vakasında bir kaslı cinaî olup olmadığına hükmetmekte müstantikin gerekse tahkikatı yakın derecesine varamıyan bu kabil katli velit ceraiminde mücriminin ehliyet ve mes'uliyeti cezaiyesini takdirde hâkimin maruz kalacağı meş'ûkiyet ve müşkülât müstağniî izahtır.

Mücrimin ehliyet ve mes'uliyeti cezaiyesini takdir hususunda pişi teemmüle alınmak iktiza eden mesail ve mülâhazatı ruhiyeyi evvelce size izah etmiştim.

Bir katli velit davasında ilk mes'ele sabii meytin bir kere kemale ermiş olup olmadığının yani âlemi şuhutta yaşamağa kabiliyeti bulunup bulunmadığının tayinidir. Tabii hariçte kabiliyeti hayatiyeyi haiz olmıyan çocuk bir sıkıttır. Binaenaleyh bu bir tevlit değil ıskatı cenindir. Dava başka şekildedir. Ve bunu ayrıca mütalâa edeceğiz. Binaenaleyh katli velit davası mevzuubahs olabilmek için bir kere çocuğun hariçte yaşamağa kabiliyeti olup olmadığı tayin edilmek iktiza eder. Eğer kabiliyeti hayatiyesi varsa olabilir ki çocuk ani tevellüdü takarrüp edinceye kadar neşvünema bulduktan sonra daha tevellütten akdem rahmî maderde iken vefat etmiş ve ölü doğmuştur, yahut ki hamil şeraiti mutade ve tabiiye-

de kemaline ermiş velâdet başlamış, çocuk esnayı tevellütte deveranı meşimisi bir arızai vilâdiye ile tevekkuf ederek, yahut çocuk yanlış gelerek ve başı tazyike uğrayarak, vaktinden evvel fili teneffüs başlayarak mayii aminyosta boğulmuş veya vezaifi basaliye tevekkufa uğrıyarak ve çocuk vakti gelince teneffüs edemiyerek ölmüştür.

Kezalik esnayı tevellütte tekevvün eden bir arıza çocuğun diماغında bir takım afat teşkil eder ki esnayı velâdetde derakap mevti mucip olmadığı halde akibi velâdetten bir kaç saat veya bir kaç gün sonra mevti mucip olur.

Sonra çocuk hali hayatta doğar; fakat vakitsiz doğmuştur. Yahut bazı azası noksan veya galatı tabiata mübtelâ bir acubei vilâdiyedir. Yaşamağa kabiliyeti olmadığı için akibi velâdette fevt olur. İhtimal şeraiti tabiiye ve mutadede doğduğu halde ağız veya burnunda Gışayı aminyostan bir parça ve bir miktar muhat bulunur. Turku teneffüsiyeyi tıkar, çocuk nefes alamıyarak boğulur.

Bir ihtimalde tevellüt alelâde olduğu gibi az ve çok medit ağrılardan sonra olmaz. birden bire alelâcele, valide hiçbir ağrısı yok iken, ayakta gezerken veya aptesannede çömelik iken çocuk bir anda bacadan düşüyormuş gibi doğar ve düşer. Ve bittabi, valde münasip vaziyet ve takayyüt almağa vakit bulamadığı için çocuk yere düşer yaralanarak ölür.

Kasdı itlâf ile müdahalâta gelince: çocuk doğduktan sonra ağız ve burnu el ile veya bir parça pamuk yahut bir yastık ile tıkanıp teneffüsüne mani olarak itlâf olunur; veya doğrudan doğruya parmakla yahut ipe boğulur, yahut yere, duvara, taş çarparak ve kafası kırılarak öldürülür; veya daha kesir olarak doğar doğmaz kubura atarak öldürülür.

En souk kanlı ve canıyanesi - hiç bir eser bulunamasın diye ki gene bulunur - çocuğu doğduktan sonra olduğu gibi, göbeğini kesmeksizin aç ve çıplak şeraiti tabiiyeye maruz bırakarak açlıktan ve souktan öldürmektir.

Görülüyor ki bir itlâfı sabi davası pek muğlâk ve müşkül bir iştir. Bu kabil davalar bilhassa gayri meşru ve gizli doğuru-larak ölmüş çocuklar dolayısıyla vukua geldiği için tahkikatı hari-ciye ile pek az malûmat edinebilecek olan müstantikin meselede

bir parçacık olsun tenevvür edebilmesi ancak tabibi adlînin fethi meyt ile istihsal edebileceği delâil ve bu delâilin şerh ve tefsirine kalır. Binaenaleyh hâkim ile hekim baş başa vererek mümkün olduğu kadar tenevvüre çalışacaklardır. Böyle bir meselede tabibi adlî evvel emirde çocuğun kabiliyeti hayatiyeyi haiz olup olmadığını, rahmi maderden ölü olarak mı doğduğunu yoksa tevellüt ettikten sonra bir müddet teneffüs ettikten ve yaşadıktan sonra mı öldüğü, mevti mucip olan afat ve avarız neden ibaret olduğunu ve bu afat ve avarızın zor doğurma veya alelâcele ve birdenbire doğurma neticesi mi yoksa bir kastı cinaî ile taammüden mi ika edilmiş olduklarını her vakit sureti kat'iyede deyl ise de maahaza pek çok vekayide sıhate karip surette tayin edebilir.

Asfeksiyalı Ölümler

Anî ve şüpheli ölümlerden sonra zoruna ölümlere bir sınıf ile başlamak istiyoruz ki bu da asfeksiyalı ölümlerdir. Asfeksiyadan muradım her hangi bir sebeple olursa olsun turku teneffüsiyeye havanın nufuzuna mümaneat edilerek davet edilen plümlerdir. Bu arıza meselâ yemek yerken büyücek bir lokmanın şiryanı şezene kaçınasile, suya düşerek cihazı teneffüsiye su dolmasile, hava yerine müvellidilhumuzasız ve teneffüse gayri salih bir hava teneffüs etmekle, yahut ki ağız ve burun gibi teneffüs menfezlerini kapayarak, yahut bogazı sıkarak veya göğüs ve karnını tazyik ile hava girmesine mani olarak yahut asarak muhtelif suretlerle husele gelebilir. Her ne suretle olursa olsun teneffüse muktedir olmayan bir adamın ne kadar zamanda vefat ettiği katiyet ile tayin edilemez; bu cihet asfeksiyanın nevine yani hava nufuzunun külliye men oluşuna veya az ve çok nufuz edebileceğine, ve teneffüsten mahrumiyete diğer avamilin de inzımam edişine göre tehalüf eder.

Bu suretle mahnuken vefat eden cenazelerin simaları alelekser manzarai mutade hilâfında bir şey irae etmezse de bazen de morarmış, gözleri evinden dışarı uğramış ve gözlerinin akına kan hücum etmiş olduğuna tesadüf olunur. Bazen gözlerin akında da büyücek çürükler, kan pıhtısı gibi şeyler bulunur. Bazen bunlara ilâveten göz kapakları üzerinde ve göğsün yukarı kısımlarında ekseri

yetle toplu iğne başı cesametinde kan oturmalarına da tesadüf olunur. Bu ihtikarı veçhiye en ziyade ağzı burnu tıkanarak veya boğazı sıkılarak boğulanlarda rast gelinir.

Mahnukan vefat edenlerin cesetlerinde kebabeti meyîye umumiyetle daha çabuk husule gelir ve binnisbe pek geniş olur. Bu kabil meytlerde en göze çarpan bir alâmette kanlarının gayet siyah olup neresi kesilse mebzul miktarda ve gayet siyah halde akması ve renginin siyaha çalar gayet koyu olmasıdır. Bu alâimi zahiriye hiç bir vakit yakın ifade eden delaili katiye degildirler; fakat mahnukan vefat ihtimaline nazarı dikkati celbetmeğe ve tahkikatı bu cihetten tamika saik olması itibarile şayanı nazardırlar. Bittabi işi tenvir edecek fethi meyittir.

*
**

Asfeksiyalı ölümlerin başlıcalarından biri mağrukan vefattır.

Gark demek bir adamı suya veya her hangi bir mayi derununa düşerek ve turku teneffüsiyesi o mayi ile dolarak hava duhul edememesinden vefatına denir ki lisanı halkta buna boğulmak denir.

Düşünölmelidir ki boğulmak için mutlaka derin bir suya düşmek icap etmez. Baş dalacak ve hatta sadece ağız ve burnu örtecek kadar bir su da boğulmak için kifayet eder. Meselâ tasavvur ediniz ki bir sarhoş yolda giderken bir su birikintisi önünde sendeleyip yüzükoyun su içine düşmüş veya böyle pek az derin bir dere kenarında bulunan bir adam bir recfanı dimağî ile kendini kayıp ederek yüzükoyun suya düşse şuuruna sahip olmadığı için birdenbire irgilip kalkamayacağından boğulabilir.

Suda boğulma zoruna ölümler arasında oldukça mühim bir mevki tutar. Kazaen vefatların Yüzde otuzu ve İntiharların hemen rub'u suda boğularak olur; Kasdî cinaî ile de denize ve suya atarak katil ika edildiği vakidir.

Bir de tarzı aharle katlettikten sonra cesedi kaybetmek veya zuhur ettiği vakit kazaen intihar zannettirmek için badelkatil denize ilka olunluğu vakidir.

Sıda boğulanların cesetleri suyun tesirinden mütevellit pek vâsıf alâmat irae ederler. Evveleminde ceset suda kalmış olduğu için ha-

riçte olduğundan daha çabuk sogur, bir de magrukinin cesetlerine su nüfuz ettiginden ve su ise gayet nakili hararet olduğundan daha fazla soguk his olunur.

Suda bogulanların bazılarının yüzü gayet soluk bazılarının ise bilâkis pek muhtakın ve adeta mordur. Manzaradaki bu ihtilâf suda bogulanların iki muhtelif tarzda vefat etmelerinden neş'et eder. Suyu düşenlerin bir kısmı daha suya temas eder etmez nehyi asabi ile, adeta füceten vefat ederler, bunların rengi soluktur. bir kısmı ise böyle nehyi asabiye ugramayıp cihazı teneffüsiyelerini suyun istilâsı neticesi Asfeksiya ile ölürler, ve bunların yüzü mor olur. Asıl magruk yani asfeksiya ile ölenlerde evvelce dediğim gibi kebaveti meytiye pek erken zuhur eder, ve lekeler gayet vasi olur. Bazı defa bu cenazelerin vücutlarının ön kısmındaki geniş lekeler koyu siyahımsı olacağına bilâkis açık kırmızı olur.

Magrukan vefat edenlerde bir de cildin tavuk derisi gibi tüpür tüpür olmasına tesadüf olunur. Bu alâmet pek seri surette vuku bulan sair mevtlerde de vardır. Ve evvelce söylediğim kılların dibindeki elyafı adaliyenin sumulünden neşet eder, ve tefessüh başlayıncaya kadar devam eder. Kezalik bir gark vak'asından hemen bir az sonra sudan çıkarılmış olur ve arası çok geçmeden keşfedilirse gene bu sumul tahassülü sebebine kadibin, torbaların, memelerin büzülmüş olduğu görülürse de dediğimiz gibi cenaze garktan pek az zaman sonra sudan çıkarılmış olmalı ve çok vakit geçmeden keşfi icra edilmeli; zira bu alâim pek az devam eder. Magrukun cesedi suda bir az müddet kalırsa suyun cilde nüfuzu neticesi olarak bilhassa el ayası ve ayak tabanı gibi derinin kalın olduğu yerlerde cilt kabarır, kıvrımlar hasıl eder ve donuk beyaz olarak hususî bir manzara irae eder. Bu alâmetin ehemmiyeti bilhassa cenaze suda ne kadar uzun müddet kalırsa okadar fazlalaşması hasebile tecrübeli bir nazar için cesedin ne kadar müddet suda kaldığını takriben olsun tahmine medar olabilmelidir.

Magruklarda her vakit mevcut olmamakla beraber olduğu vakit magrukan vefatı istitlalde pek büyük bir kıymeti haiz olan bir alâmet te magrukinin ağız ve burun deliklerinde gayet ince ve yekdiglerine müsavi hubeybattan mütekevvin ve adeta gayet ince bir sabun köpüğünü andırır bir köpük bulunmasıdır. Bu köpük bazen

hafif pembe renkte olur ve cesedin göysüne tazyik etmekle, bir de tefessüh ilerledikçe kendiliğinden ziyadeleşir.

Garkın en ziyade kaza ve intiharlarda vaki olmakla beraber kasdı cinaî ile de olduğunu, ve bir de Adliye'yi şaşırtmak için veya cesedi ortadan kaybetmek için denize ilkadın ibaret olduğunu söylemiştim. Binaenaleyh sudan çıkarılmış bir ceset karşısında Adliyenin ilk işi evvel emirde cenazenin filhakika magrukun mı vefat ettiğini, yani suya sağ olarak mı düştüğünü, yoksa öldükten sonra mı ilka olunduğunu tayin etmektir. Delâli keşfiye için de cesedin ağız ve burnunda demin söylediğim köpüğün mevcudiyeti gark vukuu için pek kıymetli bir delil olmasına rağmen her vakit mevcut olmayışından sarfınazar pek gayrı kâfidir. Hakikatı izhar edecek ancak fethi meyit ile azayî bedeniyede mevcudiyetleri tesbit edilecek afatı dahiliye ve lâburatuvar taharriyatıdır. İkinci hallolunacak mesele gark intihar mıdır? Kaza mıdır? Katil midir? Meselesidir.

Gark suretile katil vakıa pek nadirdir; hele yaşlı başlı adamlarda pek müstesnadır. Binaenaleyh magrukun ceseli üzerinde yara ve mübareze âsarına tesadüf edilememekle garkta katil ihtimalini tesbit etmek mümkündür.

Maahaza rıhtım kenarında veya köprü üzerinde giderken alelacele müdafaa ve tutunmaya vakit bulmaksızın itivererek veya iyice sarhoş edip sızdırdıktan sonra bir sandala koyup açıkta denize atıvererek suda bovmak ihtimalleri mevcut olduğunu ve bu halde magruk üzerinde cebir ve zor ve mübareze âsarı bulunamayacağını hatıra getirmeli.

Magrukta ceriha, cebir ve zor âsarı mevcut olursa o halde de bu curuh ve âsarı cebriye magrukun suya düştüğü vakit bir kayaya, bir zincire, bir demire çarpması suretile de tekevvün edebileceği veyahut müntehir evvelce her hangi bir suretle intihara tasaddi ederek muvaffak olmayınca mecruhan kendini suda boğarak intiharı ikmal etmesi ihtimalleri cayı teemmüldür. Bu kabil ihtimalâtta bir taraftan tahkikatı adliye ile elde edilen malûmattan istifade etmek bir taraftan da bu malûmatı magruk üzerindeki curuh ile mukayese ederek bir kaza mı, bir intihar mı yahut bir katil mi farziyesi daha sıhate karip görüldüğünde tabibi adli ile istişare etmek zarurî olur.

Salp ve ihnak

Salp diye boynuna dolanmış bir ipe asılma neticesinde husule gelen ölümlere denir.

Asılan bir adamın ölmesi için mutlaka hiç bir yere istinat etmemesi yani ayaklarile zemin arasında bir miktar mesafe kalması hiç te lâzım değildir. Bugün pek çok misallerle sabit olmuştur ki ayaklar, dizleri, kalçaları, bedeninin bir kısmı yere değen, ve hatta tek-mil vücudile yerde ufkiyen yatan bir adam bile kendini asan ip boynunu yerden kaldırabilirse ölmek için kâfidir.

Hatıra gelebilir ki bilhassa intihar vekayiinde müntehirlerin âni mevt takarrüp edince sevki tabii ile nedamet ettikleri ve hatta suya atılanların bile tahlisi can için cehdû gayret gösterdikleri malûm iken maslupların nasıl olup ta böyle ayaklar veya dizleri yerde iken bir hamleile boyunlarından asılı oldukları ipi gevşeterek hayatlarını kurtarmıyorlar? Bunun sebebi salbe duçar olanların pek sür'atle şuurlarını kaybederek bir hareketli iradiye icrasına muktedir olmamalarıdır. Bazı zevat salbin tesiratını bizzat kendi nefisleri üzerinde tecrübe etmek için bu şerait tahtında kendini as-tıkları halde ayaklarının istinadından bilistifade kendilerini salı'ten tahlise muvaffak olamamış ve ancak yanlarında bulunan zevatın mu-avenetile kurtulabilmişlerdir. Bazı panayır cambazları da halkı gül-dürmek için kendilerini asdıkları halde tam vaktinde oyuna nihayet vermiyerek maslûben vefat etmişler ve oyuna devam ediyor zan-nile gülerek seyreden halkın huzurunda terki hayat etmişlerdir. Böyle asıldıktan sonra kurtarılarak iadei hayat edenler de son de-rece kısa bir an içinde şuurlarını kaybettiklerini beyan etmişlerdir.

Asılan bir adam dediğim gibi çabucak şuurunu kaybeder; ke-zalik asılır asılmaz derhal rengi kaçır, burnu solar, bunu müteakip yüzünden başlayarak bir takım ihtilâcât tekevvün eder; ve ihtilâcât çehresinde gayet çirkin işmizazat sebebine salben idam edileceklerin yüzleri örtülür. Badehu ihtilâcât etrafa ve bilhassa bacaklara intişar

eder. Eğer maslup bir duvar veya kapı boyunca asılmış ise ayakları ile kapiya veya duvara vurur, ondan sonra teknil alâimi hariciye hayatiye münkati olur, fakat kalp bir müddet daha darbana devam eder ve umumiyetle salbin iptidasından itibaren sekiz on dakika sonra kalp te tevakkuf eder. Masluplarda intiaz olduğu ve hatta meninin ifrağ olunduğu da söylenilirse de bu masal olsa gerek çünkü ciddi hiç bir müşahede yoktur.

Bir müddet asılmış ta vefat etmezden evvel ipten indirilmişlerde de pek vahim ahval olur; oderecede ki ekseriya bu avakıp dolayisile vefat ederler. Böyle ipten kurtulmuş masluplarda iptidaki solukluga mukabil yüzleri morarır; aynı zamanda yarı sabavete yakın bir hal ariz olur; ve bu hal bazen bir kaç saatte geçtiği vaki olmakla beraber ekseriya yirmi dört ve hatta kırk sekiz saat devam eder.

Bu müddet zarfında idrarını ve defi tabiisini haberi olmaksızın altına eder. Bir de ciğerlerinde de tıpkı beyindeki gibi şiddetli bir kan toplanması olur. Bu kan toplanması ekseriya bir zatürree veya kangireni reeye münker olarak vefatı intaç eder. Bir mühim hadise de böyle salpten kurtulanlarda görülen ziyayı hafızadır.

Bunlar salbe tekaddüm eden an ile esnayı salpteki ahvali külliye tahattur edemezler, ve hatta asıldıklarını bile hatırlayamazlar. Bazan bu ziyayı hafıza birkaç aylar devam eyledikten sonra geçer, bazanda ömrünün sonuna kadar devam eder.

Masluben vefat eden cenazelerin üzerinde yeknazarda hekim olmayanların da dikkatlerini celbedecek bazı alâimi hariciye vardır ki bunlardan birincisi boynunda asıldığı ipin bıraktığı izdir.

Eğer maslup ip, sicim, kayış gibi sert bir bağ ile asılmış ise bu iz muntazam bir çukur olur. Ve ip ne kadar ince ise ve maslup ne kadar uzun müddet kalmışsa okadar derin olur.

Bir de bu ip ve sicim temas ettiği mahalde cildin beşeresini sıyracağı için izin olduğu yerde cilt parşümenleşir, yani esmer kuru ve katı olur.

Asılanlarda ip hemen umumiyetle en ziyade boynun ön tarafını asıp keseceği için gerek iz, gerek parşümen sertliği en ziyade ön tarafta olup yana gittikçe zaiflar.

Eğer maslup boyun atkısı, yün kuşak, yatak çarşafı gibi enli bir şeyle asılmışsa bu halde yapacağı iz umumiyetle daha geniş, daha az derin olur ve hududu ipteki gibi vazih olamaz. deri parşümenleşmez. Bu kabil izler pek bellisizdir, hususile cenazenin ipten indirilmesi epice zaman olmuş ise hemen kâmilen zail olabilir.

Asılanlarda boyundaki iz dediğimiz gibi ip olursa çukurlugu, kumaş olursa renginin solukluğu ile tanılırsa da indirildikten bir az zaman geçtikten sonra gerek solukluk, gerek uçukluk zail olur.

Sade ciltte parşümenleşme aylarca zail olmaz bir eser olduğu için hekimlerce salibi tanımaya medar olur. Çünkü geniş bir kumaş ile asılıp izde parşümenleşme tekvin etmese bile bağın düğüm yahut ilmek yeri çıkıntılar yapacağından bu çıkıntı yerleri her halde parşümen yapar ve bu sayede teşhis mümkün olur.

İpin boyunda yaptığı iz de evsafı mahsusa irae eder; ekseriya ipin boynun önünden başa doğru ufkiyen gittikten sonra çene kemiklerinin arka zaviyesi hizasında mailen arkaya, enseye doğru gider ve ensede düğüm ve ilmek eseri bulunur. Bittabi bu vaziyet ipin ilmek isabet ettiği noktaya göre tehalüf eder ve daima ilmek en yukarıya isabet edip ilmeğin mukabili tarafındaki iz en derin olur.

Eğer ip boynu bir kaç kere dolanmış ise bittabi bırakacağı iz de dolamın adedi kadar olur. Her dolam izin arasında kalan cilt kabarık ve mor olur.

Maslupların simalarında öyle morluk, gözlerinde oğraklık, göz altlarında kırmızılık gibi bir hususiyet olmaz. Yalnız ilmek yana gelmiş olursa o vakit yalnız bir tarafın kan damarları tazyika ograyacağından yüzün bir tarafı morarır.

Bazen masluplarda dil dışarı fırlar ve dişleri arasında sıkışır, bazen dudaklarında cüz'i köpük bulunur. Fakat bu hale sade masluplarda tesadüf edilmez; onun için asılanların bir vasfı mahsusu degildir.

Maslupların cenazeleri kaim vaziyette kaldıkları için bittabi kan bacaklarda ve biraz da ellerde teraküm eder.